

Tartu Ülikool
Loodus- ja tehnoloogiateaduskond
Ökoloogia ja Maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö inimgeograafias

Noorte siseränne Eestis perioodil 1989–2011

Angela Lüll

Juhendajad: *MSc* Kadi Mägi

PhD Kadri Leetmaa

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetiline taust	4
1.1. Vanus ja ränne.....	4
1.2. Noorte ränne	6
1.2.1. Noorte rändesuunad ja –põhjused	6
1.2.2. Rände mõju noortele	9
1.3. Eesti kontekst.....	10
1.3.1. Rändekäitumisest Eestis	10
1.3.2. Taasiseseisvunud Eesti asustussüsteemi kujunemine.....	12
1.3.3. Eesti noorte rändepõhjustest.....	13
1.4. Uurimisküsimused	16
2. Andmed ja metoodika	17
3. Tulemused.....	20
3.1. Üldised rändevood	20
3.2. Sisse- ja väljaränne Eesti maakondade hierarhilistel tasemetel.....	24
3.3. Keskustesuunaline ränne	27
3.3.1. Ülikoolilinnad.....	27
3.3.2. Ränne Tallinna suhtes.....	27
3.3.3. Ränne Tartu suhtes	28
3.3.4. Ränne Ida-Virumaa keskuslinnade suhtes.....	28
3.3.5. Ränne Pärnu suhtes	29
3.3.6. Ränne teiste keskuste suhtes	29
4. Arutelu	35
Kokkuvõte	39
Summary	41
Tänuavaldused.....	43
Kasutatud kirjandus.....	44
LISAD	47

Sissejuhatus

Käesolev bakalaureusetöö „Noorte siseränne Eestis perioodil 1989–2011“ uurib noorte siserändekäitumist. Eesti kontekstis on oluline jälgida noortega seotud rännet eeskätt seetõttu, et nende vanuserühm on suurim ning rändes aktiivseim. Nende rändeelistustest ja –mahtudest sõltub piirkondade areng. Oluline on näha, kuidas läbi noorte rände muutub erinevate keskuste roll ning millised linnad on tähtsamad ja millised vähem tähtsamad. Sellele toetudes oleks võimalik uurida ka millised võivad olla tuleviku rändetrendid ning keskust edasine areng.

Noorte rände uurimises kõige problemaatiliseks on rändeandmestiku kvaliteet. Esiteks, 1992–2006 ei olnud elukoha registreerimine Eestis kohustuslik (Tammaru *et al.* 2009). Teiseks, elukoha muutuste registreerimine tänapäeval on tunduvalt väiksem, kui tegelike rändesündmuste arv (Tammaru *et al.* 2003). Positiivseks võib lugeda kümne aastase intervalliga toimuvate rahvaloenduste andmestiku head kvaliteeti, millele toetub ka käesolev bakalaureusetöö.

Uurimistöös keskendutakse noorte, vanuses 20.–35.-aastat, rändesuundade analüüsimisele Eestis. Töös kasutatakse 2000. ja 2011. aasta rahvaloenduste andmeid. Uuritav periood on jaotatud kahte omavahel võrreldavasse ajavahemikku, 1989–2000 ja 2000–2011. Eesti maakonnad on jaotatud kolmele erinevale hierarhilisele tasemele – keskuslinn, tagamaa ja ääremaa. Bakalaureusetöös tuuakse välja riigisisised piirkonnad, mis kõige enam noori võivad ja kaotavad. See on oluline, et teada saada, millistesse piirkondade arengusse võiks riik enam panustada.

Bakalaureusetöö on jaotatud viieks peatükiks. Teoriaosas antakse ülevaade uuritava vanusegrupi rändesuundadest ja –põhjustest, rändekäitumisest Eestis varasemal perioodil ja Eesti asustussüsteemi kujunemisest. Andmete ja metodika osas antakse ülevaade kasutatavatest andmetest ning selgitatakse andmeanalüüsi käiku. Tulemuste osas kirjeldatakse noorte rändekäitumismustreid Eestis kahel vaatluse all oleval perioodil, kolmel erineval asustushierarhilisel tasemel. Töö lõpeb arutelu ja kokkuvõtte peatükkidega, kus tuuakse välja ning võetakse kokku peamised rändekäitumuslikud trendid, mis analüüsi käigus ilmnesisid.

Bakalaureusetöö eesmärkideks on soov teada saada, millised on noorte (20–35) rände peamised suunad ja mahud. Ühtlasi soovitakse teada saada, milline roll on keskustel noorte rändes.

1. Teoreetiline taust

1.1. Vanus ja ränne

Ränne oleneb soost, rahvusest nja teistestki teguritest. Kõige olulisemaks siserände mõjuteguriks on vanus (Kontuly & Tammaru 2006). Rändegruppe vanusepõhiselt vaadeldes esinevad neis teatud trendid. Uuringud (Rogers and Watkins 1987 *via* Boyle *et al.* 1987, Cromartie 2000 *via* Garasky 2002, Jõeveer 2003, Tammaru 2008) on näidanud, et erinevates maailma osades on kõige liikuvamaks grupiks noored. Rändeaktiivsuse tõus esineb teataval määral ka vanuses 3–13 ning 57–67 (Rogers and Watkins 1987 *via* Boyle *et al.* 1987). Esimese väljatoodud vanusevahemiku aktiivsus on seotud vanemate elukoha vahetusega. Teise väljatoodud vanusevahemiku aktiivsus on seotud pensioniikka jõudmisega ning sooviga kolida rahulikuma ümbrusega keskkonda. Peale rändeaktiivsuse sõltuvad vanusest ka inimeste rändesuundade eelistused. Üleüldiselt noored linnastuvad, pereelised eeslinnastuvad ja vanemaealised vastulinnastuvad (Boyle 1998, Kontuly & Tammaru 2006).

Linnastumine nähtusena algas juba 18.–19. sajandi vahetusel Inglise tööstusrevolutsiooniga. Tol perioodil ei olnud maapiirkondades inimestel piisavalt tööd ning liiguti keskustesse, kuhu olid rajatud tehased (van den Berg *et al.* 1982). Alates 1950. aastaist on linnastumine suurenenud poole võrra ning oodatavalt kasvab linnaelanike arv aastaks 2030 veel 5/6 võrra (Champion 2001). Tänapäeva linnastumismudeli juures on kõige aktiivsemaks noorte grupp. Nad eelistavad suuremaid keskuseid, kus on paremad võimalused nii hariduse omandamiseks kui ka sobiva töökoha leidmiseks (Billari & Kulu 2004). Siinjuures tuleb silmas pidada, et aktiivsete õpieas noorte ränne ei pruugi olla alaline. Peale lõpetamist võidakse kolida tagasi vanematekoju (Boyle 1998).

Perekonnaealiste ränne on suunatud enamasti linna keskustest linna äärealade suunas. Sellist rändekäitumist tuntakse eeslinnastumise nime all. Taoline liikumine sai alguse seoses inimeste elatustaseme tõusu, infrastruktuuri arengu ning laialdasema mootorsõidukite kasutusele tulekuga 19. sajandi keskpaigas (van den Berg *et al.* 1982). Hea näitena võib tuua USA aedlinnade elanike arvu kasvu, mis 1980. aastateks oli kasvanud varasemaga võrreldes 45% (Champion 2001). See rändesuundumus on tingitud inimeste vajadusest ruumilise avatuse järgi, soovist elada rahulikuma atmosfääriga kohas ja kasvatada lapsi turvalises keskkonnas (van den Berg *et al.* 1982). Linnast lahkutakse, kuna seal majanduslikult kallim elada, suurem asustustihedus ja kõrgem kuritegevuse määr (Champion 2001).

Pensioniealine elanikkond ei sõltu enam niivõrd palju tööst ja lastest. Seetõttu on neil rändeotsuseid lihtsam teha (Boyle 1998) kui näiteks perekonnaealistel. Nooremad pensioniealised kolivad enamasti linnalistest piirkondadest maalistesse ehk vastulinnastuvad. Vanemad inimesed eelistavad väikelinnu, kuna neis on rohkem ruumi, väiksem liiklusintensiivsus ja parem ning kiirem juurdepääs maapiirkondadele (van den Berg *et al.* 1982). Samuti eelistatakse elukohti sugulaste ja tuttavate läheduses. Kokkuvõtvalt võib öelda, et vanemas eas inimesed kolivad paikadesse, kus on hea vanaduspõlve veeta (Jõeveer 2003).

Eakate (65 ja vanemad) elanike seas on täheldatud taaslinnastumise tendentsi, mille käigus toimub inimeste sisseränne suurematesse linnaregioonidesse. Eesti puhul on selleks näiteks Tallinn. Lääne-Euroopas hakkas taaslinnastumine toimuma 1980. aastatel. Eakad pöörduvad enamasti linnadesse tagasi. Taolisel rändel võib olla mitmeid põhjuseid, näiteks tervise halvenemine või elukaaslase kaotus (Lundholm 2010). Ühtlasi on eakatel linnas kergem, kuna vajalikud teenused (raviasutused, poed jne) on lähemal.

1.2. Noorte ränne

1.2.1. Noorte rändesuunad ja –põhjused

Järgnevalt keskendutakse enam noorte rändesuundadele ja –põhjustele. Vaatluse alla võetakse maa-linn rände, kuna sellel suunal on noorte rändemahud kõige suuremad. Barratt *et al.* (2012) väidavad, et läbi aegade on maa-linna vaheline ränne olnud strateegia, suurendamaks perekonna sissetulekut. Ränne on seega lisaks isiklikele vajadustele seotud veel ka perekonnaliikmete, lähikondlaste ning isegi sotsiaalsete normidega.

Noorte rändekäitumist on varasemalt kõige enam seotud sissetuleku ja tegevusvaldkonnaga, seetõttu oli rände uurimine lihtsam. Näiteks Põhja-Iirimaa on noorte rände suurenemine seotud riigi majandusliku olukorraga. Nimelt olid seal kunagi suured laevaehitustehased, mille sulgemise järel jäi suur osa elanikkonnast tööta. Seetõttu on suurenenud väljaränne piirkonnast (Cairns & Smyth 2009). Tänapäeva üha keerulisemate suhetega ühiskonnas on rände uurimine tunduvalt komplitseeritum. Tegureid, mis mõjutavad rändekäitumist ning –suundi on palju, näiteks sidemed pere, sõprade ja kogukonnaga, samuti enesetäienduse vajadus. Korraga neile kõigile keskenduda on keeruline, samas ei domineeri üks rändepõhjus kunagi teistest üle. Põhjused rändesündmuse toimumiseks võivad olla nii teadvustatud kui ka alateadvusest tulenevad (Rye 2011).

Rände juures on enam pööratud tähelepanu rändepõhjustele, kuid samas on olulisel kohal ka rändesuunad. Noorte puhul on valdavaks maa-linn ränne. Rändesuuna valikul on olulisteks mõjuteguriteks individuaalsed karakteristikud, nagu näiteks sugu, rass, rahvus ja vanus (Garasky 2002). Linna ja maa vahelist rännet mõjutab kaugus tugevamini kui linn-linn rännet (Marksoo 1990). Oluline on inimeste tervislik seisund. Sellest oleneb, millise koormusega nad suudavad õppida, töötada ja iseseisvalt majandada. On selge, et puudega noored ei pruugigi vanematekodust lahkuda.

Tänapäeva noored on tunduvalt mobiilsemad kui varasemad generatsioonid. Rännet kergendab asjaolu, et linn ja maa ei ole enam niivõrd eraldatud, enamasti on vahemaaks maksimaalselt paar tundi sõitu. Noored kolivad linna suurenenud vajadusest omandada kõrgharidus. Tõuketeguriks siinjuures on suurenenud nõudlus kvalifitseeritud tööjõu järgi. Enamasti minnakse maapiirkondadest ülikoolilinnadesse (Tammaru 2008, Rye 2011).

On mitmeid põhjuseid, miks osad noored lahkuvad kodust varem kui teised. Nooremas eas kolimist eelistavad eeskätt need, kelle sugulaste ja lähikondlaste seas on juba maalt linna ümberasunuid. Tuttavate olemasolu uues elukohas tõstab turvatunnet (Garasky *et al.* 2001).

Haukanese (2013) uuringus, mille ta viis läbi 14.–15.-aastaste koolinoorte seas Tšehhis, ilmnes et suurem osa selles vanuses noori eelistab tulevikus paigale jääda, eriti just tüdrukud. Naised on siiski rändes meestest aktiivsemad (Kutsar 2003). Seega vanemaks saades ja hariduse omandades nende tõekspidamised võivad muutuda ja sellest tulenevalt ka nende rändekäitumine. Maapiirkondadest lahkuvad naised, et põgeneda maa elustiili eest, kus neil on oma kindel roll täita. Meestel on maal rohkem kõrgepalgalisi töökohti kui linnas, naiste jaoks on aga linnas rohkem füüsiliselt sobivamaid ning nende haridusele vastavaid töökohti. Ühtlasi pakub linn noortele rohkem õppimisvõimalusi (Marksoo 1985).

Oluline roll on ka vanematel. Nimelt, mida suurem on vanemate sissetulek, seda varem nende järglased kodust lahkuvad. Ameerika Ühendriikides oleneb kodust kaugemale kolimine otseselt vanemate jõukusest. Nimelt, mida jõukamad on vanemad, seda kaugemale nende järglased kodust elama asuvad (Garasky 2002). Majanduslikult kehvemal järjel olevate perekondade lapsed peavad üldjuhul ise hakkama saama ning seetõttu elavad oma vanematega kauem koos. Nooremas eas lahkutakse kodust ka perekondades, kus on üksikvanemad või -vanem, kellega koos elatakse on uuesti abiellunud (Garasky 2002).

Lisaks sellele mõjutab noorte rändekäitumist näiteks ka isa haridustase. Rye (2011) tõi oma uurimistöös välja fakti, et mida kõrgem on isa haridustase ning mida paremini ta teenib, seda enam on soositud tema järglaste väljaränne maapiirkondadest. Kusjuures väljarännet seostatakse isegi sotsiaalse klassilise kuuluvusega. Kõrgemasse klassi kuuluvate noorte väljaränne maapiirkondadest on tunduvalt tõenäolisem, kui madalamasse klassi kuuluvate noorte puhul.

Noorte aktiivsus linna kolimise juures oleneb ka nende suhte staatusest. Enamasti püsipartner noores eas puudub ning seetõttu on rändeotsuse tegemine lihtsam. Juhul kui partner leitakse varasemas nooruses, lahkutakse vanematekodust jäädavalt varem võrreldes noortega, kellel püsisuhe puudub (Garasky 2002). Kuna maalt lahkuvad enamasti noored naised, võib maal tekkida pruudidiprobleem (Kutsar 2013). Naistele järgnevad seetõttu peatselt noormehed, kellel võiks linnas olla läbilöögivõimalusi nii tööalaselt kui ka eraelus. Linnalistes piirkondades on lihtsam leida partnerit, kuna seal on rohkem sameaalisi inimesi.

Kõige mõjukamaks kodust lahkumise põhjuseks maapiirkondade noortel on õppima siirdumine kõrgematesse haridusasutustesse. Maapiirkonnast pärit noored peavad õpingute ajaks kolima linna, samas kui linnanoores saavad õpinguid jätkates vanematekodus edasi elada (Marksoo 1985). Rändesuunad sõltuvad õpiealiste (tudengite) puhul sellest, kus asuvad neile sobivad õppeasutused. Näiteks eelistavad Eestis resideeruvad võõrkeele kõnelejad õppima asuda Tallinnasse, kuna seal on võimalused nii õppimiseks kui ka töötamiseks näiteks vene keeles (Marksoo 1990). Oluline roll on kuludel, mis elamise eest tuleb välja käia. Siinkohal on rõhk jällegi vanematel - mida paremal elujärjel on vanemad, seda paremad elamistingimused on noorukil võimalik leida ning seda tõenäolisem on vanematekodust lahkumine. Tänapäeva Euroopa noorte jaoks on omaette väljakutse koolid edukalt lõpetada ning seejärel siseneda tööturule (Cairns & Smyth 2009). Ränne on seotud vajadusega teha karjääri. Kohe peale koolide lõpetamist tööturule sisenemine võib osutuda keeruliseks, kuna töömaastik on tänapäeval fragmenteerunud ning pidevalt tuleb end täiendada.

Linnas avanevad noortele mitmed uued võimalused. Näiteks on seal tunduvalt laiem huvialade valik ja vabaaja sisustamiseks on samuti rohkem variante. Maapiirkondades puuduvad tihti teatrid, kinod, kohvikud. Linna jõudnute jaoks on oluline kindlustada oma sotsiaalne elu ning selleks tuleb luua sidemeid. Linnaga kohanemine võib minna erinevalt. Ränne pole mitte ainult füüsiline vaid ka mentaalne ja noortel tuleb harjuda uue sotsiaalse ja majandusliku miljööga (Barratt *et al.* 2012).

Peale lõpetamist võivad mõned maapiirkondadest pärit noored vanematekoju siiski tagasi pöörduda (Marksoo 1985). Tagasipöördujateks on enamasti talunike järglased, kes soovivad talumajandit edasi arendada. See tagab neile nii kindla tegevusvaldkonna kui ka elatise (Rye 2011). Peamisteks valdkondadeks maalistes piirkondades peale põllumajanduse on veel metsa- ja toiduainetööstused.

Perealiste rändepõhjused ei ole enam niivõrd palju seotud haridusega. Samuti ei lähtu perekonnaikka jõudnud rändeotsuse tegemisel enam mitte ainult iseendast, vaid neil tuleb arvestada ka elukaaslase ning lastega. Perekonnaloome on aastatega lükkunud inimeste vanemasse ikka. Tänapäeval abiellutakse hilisemas eas, kui näiteks 40 aastat tagasi (McLanahan 2004). OECD (Organization for Economic Co-operation and Development ehk Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon; 2012) on välja toonud, et alates 1970. aastatest on hilisemas eluperioodi lükkunud ka esimese lapse sünd. Laste olemasolu tõstab inimestes vajadust lahkuda linnalistest piirkondadest. Sihtkohtadena eelistatakse enamasti elada

linnalähedastes piirkondades. Perekonnaealiste jaoks on keskkond, kus elatakse, enamasti olulisem kui noorte puhul.

1.2.2. Rände mõju noortele

Maa-linn rändesuundumusel on nii positiivseid kui ka negatiivseid külgi. Üheks positiivseks küljeks on kindlasti noore inimese võimalus paremale haridusele ning seeläbi ka suuremale sissetulekule. Negatiivseks küljeks võib pidada maarahvastiku vananemist ning rahvaarvu vähenemist teatud piirkondades. Maapiirkondades põhikooli või võimalusel ka gümnaasiumi lõpetanutel võib tekkida probleeme leidmaks sobivat töökohta kodukohas. Puuduva kutsehariduse tõttu tuleb suunduda mujale spetsiifilist haridust omandama. Noori võib siinjuures hirmutada teadmatus eesootava suhtes. Ebakindlust võivad tekitada kõhklused, kas leitakse sobiv elu- ja töökoht, samuti mure tekkivate kuludega toimetuleku pärast. Maalt linna kolimine on noorte jaoks esimene samm iseseisvumise suunas. Rye (2011) väidab, et maalt linna ränne ei ole noorte jaoks mitte ainult ränne füüsilises ruumis, vaid sellega kaasneb ka mentaalse maailmapildi muutumine.

Enne rände toimumist tuleb noortel mõelda, milliseid suhteid soovitakse mahajäänutega, vanemate ning tuttavatega, hoida. Ajapikku need nõrgenevad ning selleks tuleb mõlemal poolel valmis olla. Omandamiseks üha kõrgemat haridustaset, et saada oma erialal spetsialistiks ja professionaaliks, tuleb võibolla teostada õpinguid ka väljaspool Eestit. Kolimine teatud perioodiks välismaale võib perekondlikke sidemeid veelgi enam nõrgestada.

1.3. Eesti kontekst

1.3.1. Rändekäitumisest Eestis

Mõistmaks tänapäevaseid rändetreende Eestis peab teadma ka varasemat konteksti. Järgnevalt keskendutaksegi Eesti kontekstile ning Eesti noorte rändekäitumisele ning –põhjustele. Eesti on viimastel kümnenditel läinud üle plaanimajanduselt turumajandusele, kunagised tööstuslinnad on kaotamas oma tähtsust ning üha olulisemaks muutuvad suured keskused, Tallinn ja Tartu. Varasemad rändetrendid mõjutavad tänapäevaseid küllaltki palju, seetõttu vaadeldaksegi alljärgnevas osas rändekäitumist Eestis Nõukogude perioodist kuni 2000. aastate keskpaigani.

Rändesuund ja -kiirus olenevad riigi majanduslikust ja poliitilisest olukorrast. Eestis eristatakse Nõukogudeaegset ja üleminekuaja rännet. Esimest iseloomustab inimeste ümberasumine kõrgema hierarhilise tasemega asustusüksusesse (Tammaru *et al.* 2004) ja immigrantrahvastiku siseränne tööstuspiirkondadesse (Marksoo 1984 a), Marksoo 1990). Nõukogude perioodi lõpul hakkas koondumise asemel domineerima hajumine, mil linnadest koliti välja. Asuti ümber linna äärealadele ja maalistesse piirkondadesse. Teisele, üleminekuaja rändele, on iseloomulik vähemusrahvuste suur väljaränne Eesti aladelt (Tammaru & Kulu 2003) ning maapiirkondade inimeste ümberasumine suurematesse keskustesse, siseränne muutus aktiivsemaks.

Marksoo (2005) eristab Nõukogude perioodil mitmed erinevaid rändekäitumistrende. Sõjajärgseil aastail valitses kiire linnastumine, eriti just välisrände mõjul. Linnadesse liiguti kartuses uute kollektiviseerimiste ees. 1950ndail hakati poliitiliselt linnadesse ümberasumist takistama, suunamaks inimesi mahajäänud majanditesse. Ühtlasi oli näiteks Tallinnas tekkinud eluasemete puudus, mistõttu inimesed olid korterite ootejärjekordades. Kergendatud ümberasumine linnadesse oli sõjaväeteenistusest naasnud noormeestel ja neil, kes soovisid omandada linnas haridust. 1960ndail hakati rajama linnadesse paneelilamu piirkondi, mille tagajärjel maa-linn ränne kasvas veelgi. Varasemalt oli domineerinud välisränne, kuid siis tõusis ka siseränne. 1970. aastail rände aktiivsus stabiliseerus maa ja linna vahel (Marksoo 1984 a)). 1980. aastail hakkas toimuma Eestis vasturänne. Inimesed hakkasid kolima suurematest keskustest väiksematesse linnalistesse asulatesse ja maapiirkondadesse (Marksoo 1990, Tammaru *et al.* 2004).

Linnadest ei mindud sel perioodil siiski kaugemale. Tallinnast siirduti selle lähimaakondadesse ja seetõttu maapiirkondade elanikkond ei kasvanud 1980. aastatel ühtlaselt (Marksoo 1984 b), Tammaru *et al.* 2003). Eelistati jõukaid majandikeskusi, millel oli hea ühendus linnaga (Tammaru *et al.* 2004). Raagmaa & Kliimaks (2005, 99) on väljatoonud, et ilmnes linnalähine ning suuremaid maanteesid järgiv maarahvastiku rändekasvu muster. Maapiirkondi muudeti atraktiivsemaks luues uusi töökohti, mis vajasisid väljaõppega noori inimesi (Marksoo 1984 a), Marksoo 1999).

Taasiseseisvumise järgsel perioodil, 1990. aastate alguses, lahkus Eestist enam kui 20% mitte-eestlasi (Tammaru & Kulu 2003 *via* Kontuly & Tammaru 2006). Seoses suure väljarändega, eriti linnadest, kasvas Eesti siseränne. Maapiirkondadest hakkas toimuma ränne linnadesse, kus olid paljud 1960. aastatel ehitatud eluasemed paneelelamurajoonides mitte-eestlaste väljarände tagajärjel vabaks jäänud. Majanduslike ümberkorralduste tõttu kaotasid töö paljud maapiirkondade elanikud, kes varasemalt olid hõivatud kolhoosides ja sovhoosides. Samuti vähenes töökohti suurtes tööstuslinnades (Tammaru *et al.* 2004), kuna kadus olulisel kohal olnud idaturg. Mõlemad tegurid olid linnasuunalise rände suurimateks mõjuteguriteks. Noored oli siinjuures kõige aktiivsemateks ümberasujate grupiks.

Peale Eesti taasiseseisvumist 1991. aastal toimusid Eestis suured muutused. Üleminekuage endistes sotsialismimaades oli seotud mitmete just sellele perioodile omaste protsessidega (muutused majandusstruktuuris, tööhõiveprobleemid, ja toimetulekuraskuste esilekerkimine, eluasemete erastamine jms), mis jätsid rändesuundadele tõenäoliselt samuti jälje (Leetmaa 2005, 184). Leetmaa *et al.* (2009) eristavad varast ja hilist üleminekuaja rännet. Varaseks üleminekuperioodiks peetakse 1990. aastaid ning hiliseks ehk üleminekuaja järgseks perioodiks 2000. aastaid. Üleminekuaja lõpuks loetakse enamikus riikidest aastat, mil liituti Euroopa Liiduga (Kontuly & Tammaru 2006), Eesti puhul aastat 2004.

2000. aastatel olid noored muutunud linnastumises veelgi aktiivsemaks. Linnadesse hakkasid siirduma noored, kelle vanemad oli Nõukogude ajal maale tööle ja elama suundunud. Nende noorte hulk oli suur ka seetõttu, et nad olid beebibuumi ajal sündinud. Noorte (15–29-aastat) suurt rändeaktiivsust näitab ka Jõeveeru (2003) uuring, kus vastava vanusrühma rändeintensiivsus oli suurim (280‰). Noorte vanusegrupile järgnesid perekonnaealised, kelle rändeintensiivsus oli 179‰. Tammur (2009) on välja toonud, et 2007. aastal ligemale 40‰ Eesti 15.–29.-aastastest noortest muutis elukohta ning enam lahkuti just maapiirkondadest ning riigi äärealadelt.

1.3.2. Taasiseseisvunud Eesti asustussüsteemi kujunemine

Taasiseseisvunud Eesti asustussüsteemi kujunemine vajab analüüsimist, kuna ruumiliste muutustega koos võib muutuda ka noorte rändekäitumine. Seetõttu on oluline teada, kuidas on asustussüsteem Eestis viimastel kümnenditel muutunud. Peale taasiseseisvumist, 1991. aastal, tuli Eesti riigil üles ehitada oma riigiaparaat (Marksoo 1999). Nõukogude perioodil kasvasid juba olemas olevad linnad suuremaks ning mõned külad omandasid linna staatuse. Suuremas osas olid linnad sel perioodil orienteeritud tööstusele. Eesti oli üks kõige enam linnastunud endisi liiduvabariike (Marksoo 1984 b), Tammaru *et al.* 2003). Taasiseseisvunud Eesti Vabariigis hakkasid tööstused oma senist olulisust kaotama, mistõttu toimus ühiskonnas mitmeid ruumilisi muutusi. Marksoo (1999) on välja toonud, et Nõukogude perioodil oli Eesti linnadesüsteemis domineerivaks pealinn Tallinn. Sellele järgnesid regiooni keskused, mis polnud veel piisavalt arenenud. Maakonnakeskused olid jõudnud arengus oma maksimumini. Regionaalselt olid olulised Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve. Tartu neist tähtsaim, kuna seal oli võimalik nii töötada kui ka haridust omandada. Ida-Viru keskuslinnade ja nende tagamaa arengut on seostatud Tallinna ja Peterburi vahetu lähedusega.

Nõukogude aja lõpus langes Eesti aladel rahvaarv väljarände tõttu. Eriti vähenes rahvaarv Tallinnas, kuna paljud sisserännanud naasid oma varasematesse elukohtadesse tagasi (Leetmaa *et al.* 2006). Rahvaarv vähenes ka Ida-Virumaa keskuslinnades, mis olid kujunenud olulisteks tööstuslinnadeks. Samas juba 1990. aastatel kasvas Eestis eeslinnastujate arv, mis jätkas märkimisväärset kasvu ka 1990. aastate teisel poolel (Leetmaa *et al.* 2006). Koliti piirkondadesse, kus eluaseme kulutused olid madalamad ning elamud juba olemas (Leetmaa *et al.* 2009). Uute majade ehitamine linna lähistelesai alguse 2000. aastate keskel. Siinkohal tasub märkimist, et eeslinnadesse kolib enamasti kõrgema haridustasemega perekonnaeline elanikkond (Kontuly & Tammaru 2006). Ruumilistes muutustest tasub välja tuua ka seda, et mitmed suvilapiirkondades olevad majad ehitati peale nõukogude aja lõppu ümber alalisteks eluasemeteks.

Tänapäeval asutakse enamasti elama Tallinnasse ning selle lähiümbrusesse Eestimaa erinevatest maakondadest ja väikevaldadest. Linlased, kes maale elama asuvad, eelistavad elada soodsate liiklustingimustega ning looduslähedasema keskkonnaga linnalähistes piirkondades (Marksoo 1985, Raig & Raitviir 1985). Taolise rändekäitumise juures toimub linnade laialivalgumine ja kokkukasvamine lähivaldadega. Sellist olukorda nimetatakse tagamaastumiseks. Tagamaaks loetakse linnalähedasi piirkondi, kust 30% inimestest käib

linna tööle (Jõeveer 2003, Tammaru *et al.* 2003, Marksoo 2005, Tammaru 2011). Eestis on linnade laienemisele kaasa aidanud 2001–2008 toimunud suur majanduskasv. Eesti suurimate tagamaadega linnadeks on Tallinn, Tartu ja Pärnu. Need on ka Eesti ühed suurimad linnad ning mida suurem on linnaregioon pindalalt, seda suuremad on vastava piirkonna rändenäitajad (Tammaru *et al.* 2004). Linnaregioon koosneb linnast ning selle tagamaast.

1.3.3. Eesti noorte rändepõhjustest

Alljärgnev osa keskendub enam Eesti noorte siserände põhjustele tänapäeval. Eelistatumateks sihtkohtadeks noorte seas on suuremad ülikoolilinnad. Näiteks Tartu võistleb Tallinnaga just eelkõige õppurite osas (Marksoo 1990). Linnasid, kus asuvad ülikoolide kolledžid, filiaalid ning muud õppeasutused on Eestis siiski veel, kuid nende mõjutegur ei ole niivõrd suur. Tallinna teiste linnade ees eelistavad enam ka Ida-Virumaa noored, kuna neil on võimalik seal nii õppida kui ka töötada oma emakeeles (Marksoo 1990). Samas need noored venekeelsest elanikkonnast, kes on võimelised keelebarjääri ületama, on tööturul hinnatud ka teistes keskustes (Kamenjuk 2011).

Noorte rändekäitumine on tihedalt seotud nende vanematega. Näiteks, mida kõrgem on vanemate haridustase, seda paremat haridust soovivad ka nende järglased (Dsiss & Taru 2001, Dsiss & Kenkmann 2005). Nii nagu ka USA noorte puhul, on ka Eesti noorte kodust lahkumine seotud vanemate majandusliku olukorraga. Jõukamate vanemate järglased lahkuvad kodust enamasti nooremas eas kui nende eakaaslased, kelle vanemad on majanduslikult vähem kindlustatud. Peale õpinguid võivad noored pöörduda koju tagasi, eriti kui peale koolide lõpetamist ei leita kohe sobivat töökohta. Seega on hariduse omandamisega seotud ränne kohati ajutine. Ülikoolilinnades elavatel noortel on rändeotsuste tegemine lihtsam. Juhul kui nad ei rända teise linna jäädakse edasi elama vanematekoju (Marksoo 1985). Maale jäävad enamasti noored, kelle haridusete lõppes juba põhikoolis, need kellel on kutseharidus või kes on omandanud põllumajandusliku hariduse (Dsiss & Kenkmann 2005). Linnadesse on koondunud just see osa rahvastikust, kes on omandanud kõrgema haridustaseme. Maalt lahkuvad enam naised, kuna meeste ambitsioonikus kõrgema hariduse omandamiseks ei ole niivõrd kõrge (Dsiss & Taru 2001). Samuti on meestel võimalik maapiirkondades saada neile füüsiliselt sobiv töökoht. Naised lahkuvad maalt enam ka seetõttu, et traditsiooniliste peresuhete roll on tänapäevases ühiskonnas muutumas üha ebaolulisemaks (Kutsar 2003).

Lisaks hariduse omandamisele on linnades lihtsam leida haridusele vastav töökoht, partner ning elamispiind (Jõeveer 2003, Billar & Kulu 2004). Rõhutatakse sedagi, et linnas on paremad võimalused vabaaja sisustamiseks (Samarüütel *et al.* 2010). Eesti noored peavad „haledaks ääremaaks“ (Dsiss & Kenkmann 2005) kõiki paiku, mis ei ole suuremad linnad (Dsiss & Taru 2001). Seetõttu toimub koondumine just mõjukamatesse keskustesse, Tallinnasse ja Tartusse. Noorte koondumine suurematesse keskustesse päädib sellega, et teatud piirkondades on rahvastikutihedus väga suur, samas kui äärealadel rahvastik hääbub. Taoline olukord tingib piirkondade arengulõhe süvenemist Eesti territooriumil veelgi.

Perekonnaealiste grupiks peetakse enamasti inimesi vanuses 30–49-aastat (Tammur 2009). Perekonnaiga on niivõrd hiline seetõttu, et laste saamine on tänapäeval lükkunud üha hilisemasse perioodi. 1970. aastatel sündis esimene laps, kui ema oli kahekümnendate eluaastate alguses. Tänapäeval on esimese lapse sünd lükkunud 20-aastate lõppu. Kuna esimese lapse sünd on tänapäeval edasi lükkunud, saadakse ka järgnevad lapsed vanemas eas (Joonis 1). Seoses laste sünniga hakkab perekonnaealiste seas toimuma eeslinnastumine, kuna vanemad soovivad lapsi kasvatada paremas elukeskkonnas. Jõukuse kasvades kolitakse välja nõukogude ajale ehitatud magala piirkondade kortermajadest (Tammaru *et al.* 2003) ning asutakse elama soodsama miljööga piirkondadesse. Pereealiste rändeintensiivsus langeb võrreldes noortegrupiga ja rändeotsused on eeskätt mõjutatud perekonna vajadustest ning töökohtade olemasolust (Jõeveer 2003). Eelistatakse linnale lähedasi piirkondi ehk tagamaad. Tihti otsustatakse selle kasuks, kuna ühendus linnaga on väga hea, eriti kui omatakse autot ning ühtlasi on eeslinnades elu rahulikum ja looduslähedasem. Eesti perekonnaikka jõudvad inimesed eelistavad suunduda enamasti Tallinna ja regioonikeskuste tagamaadele. Seejuures on intensiivseim perealiste väljaränne just suurematest keskustest (Tammur 2009).

Joonis 1. Laste sündide arv vastavalt ema vanusele Eestis 1995. ja 2009. aastal (OECD 2012)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üha enam toimub noorte seas koondumine suurematesse linnalistesse piirkondadesse. Nõukogude perioodil kasvasid linnad seoses sisserändega, kuid peale taasiseseisvumist on üha aktiivsemaks muutunud riigisisene ränne. Algselt oli see tingitud Nõukogude perioodil sisserännanute lahkumisest Eesti aladelt ning vabade eluasemete tekkest peale seda. Tänapäeval mõjutab linnasuunalist rännet üha enam võimaluste rohkus linnas võrreldes maapiirkondadega. Peale koolide lõpetamist linnades ning perekonnaikka jõudes hakkavad noored linnast lahkuma. Uute elamupiirkondadena eelistatakse linnalähedasi looduslähedasemaid asulaid, kus on rohkem ruumi ja turvalisem.

1.4. Uurimisküsimused

Nõukogude perioodil oli väga tavaliseks, et inimesi suunati erinevatesse majanditesse tööle. Rändesündmused toimusid seejuures koos perega. Tänapäeval on maalesuunatute lapsed jõudmas ikka, mil maalt lahkutakse seoses kõrgkoolide õpingute ja tööle asumistega. Teoreetilisest osast lähtudes on arvatavasti uurimisaluses vanusegrupis, kelleks on noored (20–35-aastat), valdavaks linna suunaline ränne. On väga tõenäoline, et enamik uurimisalusest elanikkonnast eelistab siirduda Eesti suurematesse linnadesse, Tallinnasse ja Tartusse. Eeskätt seetõttu, et neis on nii paremad õppimis- kui ka töövõimlused. Töös käsitletavasse vannusevahemikku kuuluvad ka juba varajasse perekonnaikka jõudvad noored. See pärast võib uurimistulemustes esineda ka tagamaastumise trendi, kuna perealised eelistavad liikuda just suurematest keskustest eeslinnadesse.

Teoreetilisest osast lähtudes soovitakse käesoleva tööga vastused saada järgnevatele küsimustele:

1. millised on peamised 20–35-aastaste Eesti elanike rändemahud ning millised on eelistatumad rändesuunad;
2. kas ja kuidas on muutunud erinevate keskuste mõju noorte rändele kahel vaatlusalusel perioodil;
3. millised on eelistatumad ülikoolilinnad noorte seas.

2. Andmed ja metoodika

Töös võetakse vaatluse alla 20–35-aastaste noorte siserände eelistused Eestis ajavahemikul 1989–2011. Käsitatud aastate lõikesse jääb Eesti taasiseseisvumise järgne periood ja liitumine Euroopa Liiduga. Eesti noorte rändekäitumist mõjutab kindlasti ka varasem Nõukogude periood. Nõukogude ajal liikusid inimesed linnadesse, kus olid tööstused, samas kasvas ka maapiirkondade elanikkond, kuna seal olid olemas töökohad põllumajandites, kuhu inimesi tööle suunati. Taasiseseisvumise järel (periood 1989–2000) vabanesid paljud korterid linnades, kuhu maainimestel oli võimalik siirduda. 21. sajandi hakul (periood 2000–2011) on linnadest hakatud kolima suuremate linnade äärealadele, kuna inimesed eelistavad mugavamat ja looduslähedasemat elukeskkonda.

Peamise andmeallikana kasutati Statistikaametilt saadud rahvastikurände agregaatandmeid, perioodidel 1989–2000 ja 2000–2011. Tegu oli 2000. ja 2011. aastate rahvaloenduse andmetega. Andmebaasis on rändevood välja toodud maakonnasisese hierarhia tasemete järgi (maakonnakeskus, tagamaa, ääreala). Rändeandmed olid esitatud 20.–35.-aastaste Eesti elavate elanike kohta. Vastavasse vanusevahemikku jääb aktiivseim rändeperiood inimeste elus (Joonis 2). Töös vaatlusalusesse vanusevahemikku kuuluvad ka jube perekonnaealisteks saavad inimesed. Nende ränne on võrreldes noortega on vähem aktiivsem.

Enamasti uuritakse rännet järgnevalt väljatoodud vanusegruppide lõikes: 15–29-aastased (noored), 30–49-aastased (perealised), 50–64-aastased (vanemas tööeas inimesed) ja vanemad kui 65-aastat (pensioniealised) (Jõeveer 2003), kuid esineb ka teisi jaotusi. Käesolevas bakalaureusetöös analüüsitakse Eesti siserännet perioodidel 1989–2000 ja 2000–2011 noorte seas, kes on vanusevahemikus 20–35-aastat. Vaatlusalune periood jagati töös kaheks omavahel võrreldavaks ajavahemikuks, et noorte rändekäitumise muutused paremini esile tuleksid. Mõlemal perioodil võeti andmed vanusevahemikus 20–35-aastat olevate inimeste kohta. Rändesündmus võis seetõttu teoreetiliselt toimuda ka nooremas vanuses. Pearõhk langeb siiski 20-aastates olnud inimestele.

Analüüsi selguse huvides on lähtutud 2011. aasta haldusjaotusest, mille põhjal rändekäitumist uuritakse maakonnasiseste hierarhia tasemete järgi (maakonna keskus, tagamaa, ääreala). Vastavalt haldusjaotusele Rapla ja Jõhvi kohta andmeid eraldi välja ei ole võetud, kuna need on vallasisesed linnad. Rapla vald on vastava maakonna keskuseks ning Jõhvi vald üks osa Ida-Viru keskuslinnadest. Ida-Viru keskuslinnade alla kuuluvad Ida-Virumaa suuremad linnad Narva, Sillamäe ja Kohtla-Järve. See on siiski lihtsustus, kuna tegelikult on Ida-Virumaa

linnade omavaheline seotus ja pendelränne keerukas kompleks. Seetõttu vaadatakse neid käesolevas bakalaureusetöös koos, kuid tulevikus võib iga linna käsitleda iseseisvalt. Tagamaaks peetakse neid linnalisi asulaid ja valdu, kust vähemalt 30% elanikkonnast käib keskuslinna tööle (Jõeveer 2003, Tammaru *et al.* 2003, Marksoo 2005, Tammaru 2011). Ääremaaks nimetatakse töös kõiki ülejäänud alasid, kuna lisaks maavaldadele jäävad vastavasse piirkonda ka mitmed väikelinnad ja alevikud, Tallinna puhul näiteks Loksa ja Paldiski linnad ning Rummu alevik. Eestis on kokku 15 maakonda, kuna need kõik jaotati kolmele hierarhilisele tasandile, siis töös analüüsitakse kokku 45 uurimisüksust.

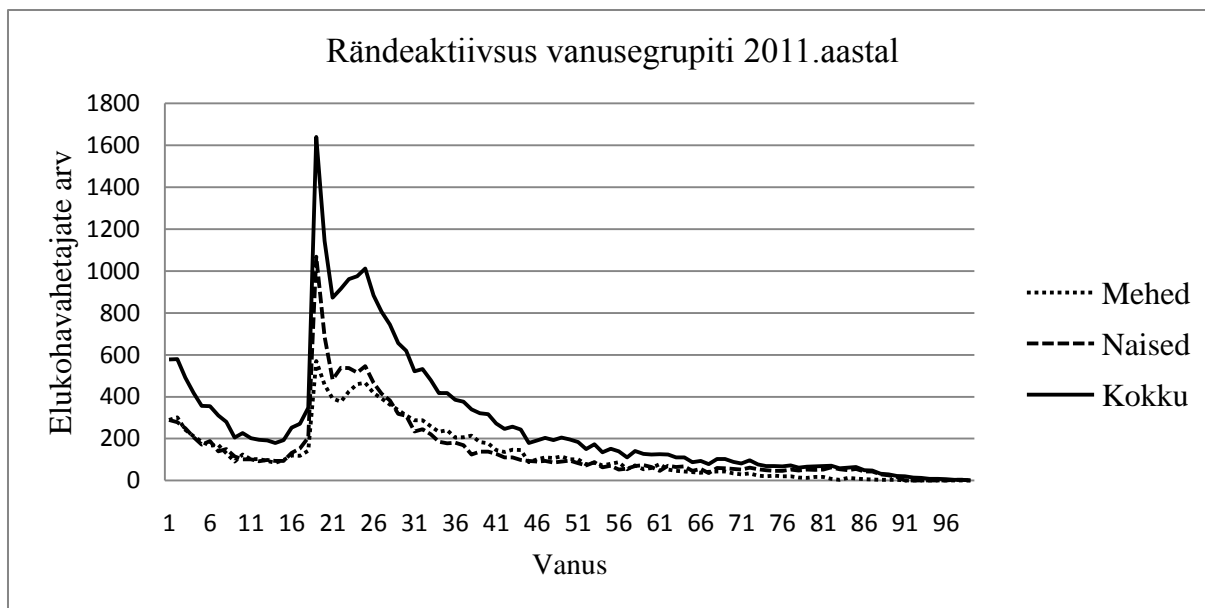
Analüüsi teostati kasutades Microsoft Exceli andmetöötlusprogrammi. Kaartide koostamisel kasutati ArcGIS 10.2 tarkvara. Andmeanalüüsi tulemused esitati tabelitena (arvandmed) ja joonistena (kaardid, graafikud).

Statistikaametilt saadud algandmetabelites ümardati väikesed sagedused nulliks ja kolmeks, kuna vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele, ei või Statistikaamet väljastada andmetabeleid, kus esineb sagedusi üks ja kaks (Statistikaamet 2009). Statistikaametilt saadud rahvastikurände andmete põhjal arvutati 20–35-aastaste elanike rändesaldod kahel erineval perioodil, 1989–2000 ja 2000–2011. Rändesaldo näitab sisse- ja väljarände vahet teatud perioodil ühes kindlas piirkonnas. Positiivne rändesaldo näitab, et vaadeldavas ruumiüksuses on intensiivsemaks sisseränne ning negatiivne rändesaldo kajastab lahkujate ehk väljarände ülekaalu. Rändesaldo üldkordaja arvutatakse promillides (‰). Arvutustehe rändesaldo üldkordaja leidmiseks on järgnev:

$$SK(\text{rändesaldo üldkordaja}) = \frac{S(\text{rändesaldo})}{R(\text{perioodi keskmine rahvaarv})} \times 1000$$

Rändesaldo üldkordaja võib olla nii negatiivne kui ka positiivne. Negatiivsete väärtuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada seda, et mida väiksem on saldokordaja, seda suurem on rahvastiku suhteline rändekadu uuritavas piirkonnas (Tammaru *et al.* 2003).

Sisse- ja väljarändekordajad leiti nende linnade suhtes, kus asuvad suuremad õppeasutused. Lisas 1 pn väljatoodud need linnad, kus asuvad suuremate ülikoolide kolledžid. Linnad, kus ülikoolid ja nende kolledžid asuvad on esitatud Lisas 1. Väljaränne mingi linna suhtes näitab väljarände juhtude arvu antud linna suunas 1000 ruumiüksuse elaniku kohta (selle üksuse kohta, kust rännati). Sisseränne mingi linna suhtes näitab sisserände juhtude arvu antud linna suunas 1000 ruumiüksuse elaniku kohta (selle üksuse kohta, kuhu rännati).

Joonis 2. 2011. aastal toimunud rändesündmused rändaja vanuse järgi (2011. aasta rahvaloenduse andmetel)

3. Tulemused

3.1. Üldised rändevood

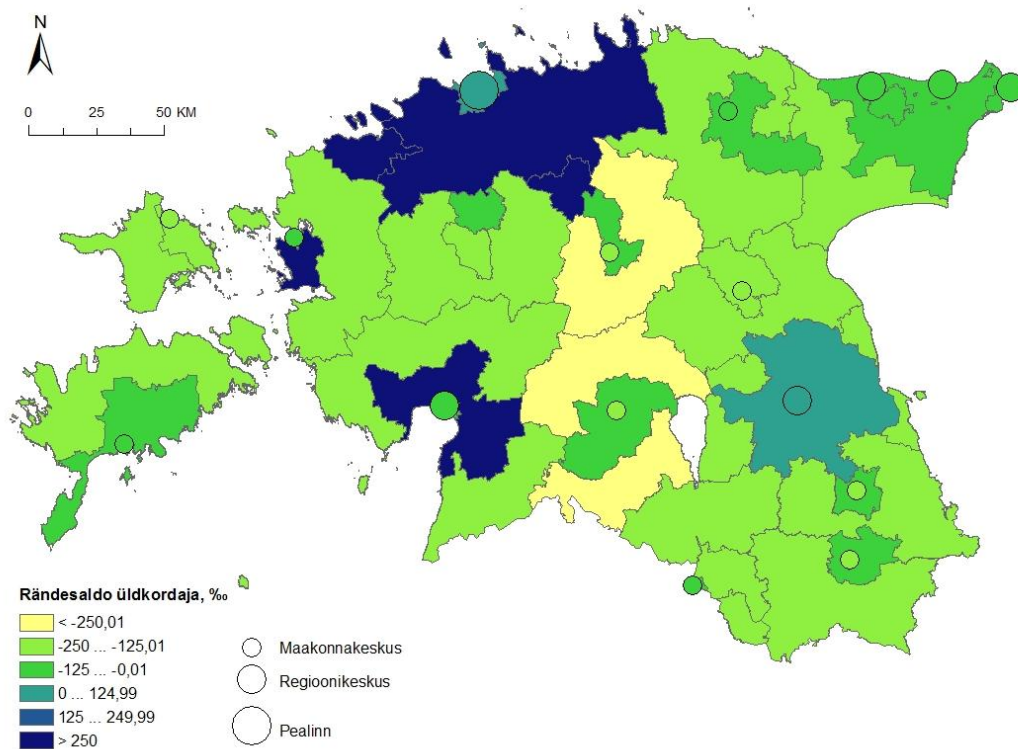
Andmetest järeldub, et ajavahemikul 2000–2011 oli 20.–35.-aastaste vanuserühm tunduvalt liikuvam kui perioodil 1989–2000. Rändeintensiivsus esimesel perioodil oli 277‰ ja aasta keskmine rändeintensiivsus oli 25‰. Teisel perioodil oli rändeintensiivsus 327‰ ja aasta keskmine rändeintensiivsus samal ajavahemikul oli 30‰ (Tabel 1). Rahvastikurände üldvoogude absoluutarvude tabel (Tabel 2), kinnitab seda samuti.

Tabel 1 Rändeintensiivsus noorte vanusegrupis perioodidel 1989–2000 ja 2000–2011

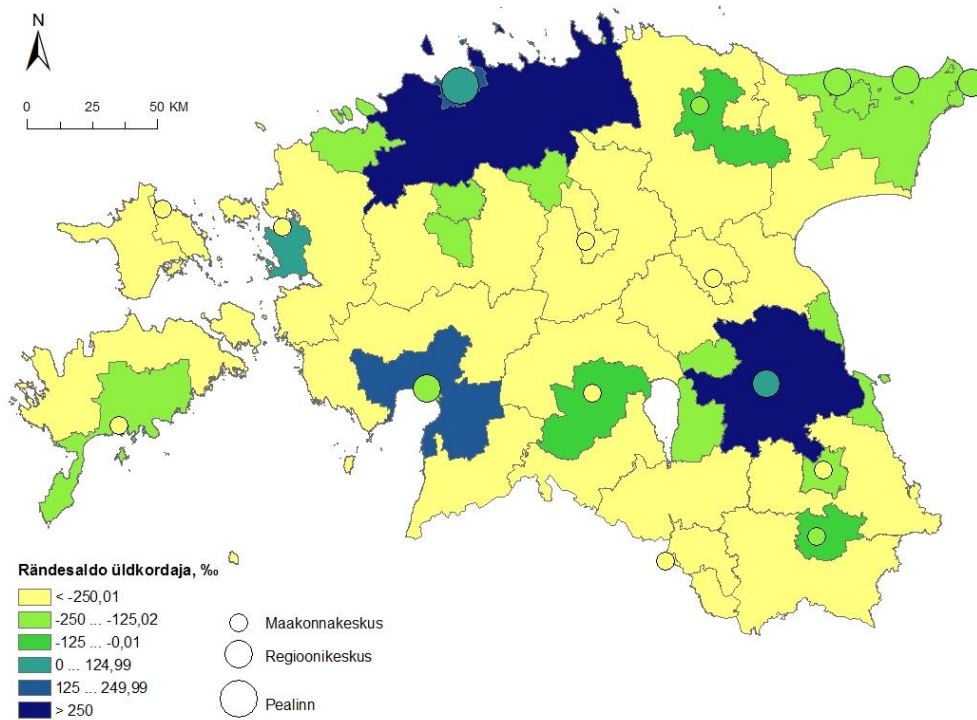
	1989-2000	2000-2011
Perioodi keskmine rahvaarv	284058	285659
Elukohavahetusi	78779	93309
Rändeintensiivsus (‰)	277	327
Aasta keskmine rändeintensiivsus (‰)	25	30

Esimesel perioodil 45-st uurimisüksusest oli rändesaldo positiivne 7 asustusüksuses (kahes linnaregioonis, neljal tagamaal, ühel ääremaal). Teisel vaatluse all oleval ajavahemikul 6 asustusüksusest (kahes linnaregioonis, neljal tagamaal). Positiivse rändesaldoga olid Tartu ja Tallinna linnad. Andmetest ilmneb keskuste suunaline rändetrend (Tabel 2 ja Lisa 2).

1989–2000 olid väga suured (üle 200‰) rändesaldokordajad (Joonis 3, Tabel 2) Tallinna ja Haapsalu tagamaal ning Harjumaa ääremaal. Negatiivsed rändesaldokordajad (alla –200‰) olid Järvamaa, Viljandimaa, Põlvamaa, Võrumaa, Kuressaare, Pärnumaa, Jõgevamaa ja Läänemaa ääremaadel ning Valga tagamaal. 2000–2011 olid väga suured (üle 200‰) rändesaldokordajad (Joonis 4, Tabel 2) Tallinna ja Tartu tagamaal. Negatiivsed rändesaldokordajad teisel vaatluse all oleval perioodil olid (alla -200‰) väiksemates maakonnakeskustes ning nende tagamaadel, näiteks Kärddlas, Põlvas ja Haapsalus.

Joonis 3. 20–35-aastaste rändesaldo üldkordaja Eestis asustusüksustes 1989–2000

Joonis 4. 20–35-aastaste rändesaldo üldkordaja Eesti asustusüksustes 2000–2011

Positiivne rahvastikurände üldvoog on mõlemal perioodil olnud ka Haapsalu ja regioonikeskuse Pärnu tagamaale. Seda näitab nii rändesaldo kui ka rändesaldo üldkordaja. Erinevus seisneb selles, et Pärnu tagamaastujate rändesaldo üldkordaja tõusis võrdluses olevate perioodide jooksul, samas kui Haapsalu tagamaa oma vähenes samal perioodil. Pärnu eeslinnastujate rändesaldokordaja tõusis 139%-lt 182%-ni, Haapsalu oma langes aga 238%-lt 28%-ni (Tabel 2).

1989–2000 perioodil oli madalam rändesaldo ja saldokordaja võrreldes 2000–2011 perioodiga vaid Viljandi tagamaal. Viljandi tagamaa rahvastiku rändesaldo sel perioodil tõusis 96 inimese võrra, rahvastiku väljarände aeglustamist näitas ka rändesaldo üldkordaja, mis -124%-lt tõusis -99%-ni (Tabel 2). Inimesi endiselt lahkus piirkonnast, kuid väljaränne oli aeglustunud.

1990. aastatel eelistati liikuda Harjumaa ääremaale, kus sel perioodil oli kõrgeim rändesaldokordaja (486%). Teisel vaadeldaval perioodil sai piirkonnas siiski domineerivaks lahkumine, rändesaldo üldkordaja langes -173%-ni (Tabel 2). Kõikides teistes maakondades ja nende erinevatel maakonnahierarhia tasemetel oldi liikuvamad just perioodil 2000–2011.

Kõige enam rände läbi rahvastikku kaotanud piirkondadeks olid Ida-Virumaa keskuslinnad (Narva, Kohtla-Järve, Sillamäe) ja Lääne-Virumaa ääremaa. Rändesaldo mõlemas piirkonnas langes perioodi möödudes vastavalt 2865 ning 792 ühikut (Tabel 2). Ehkki need kaks olid madalaima rändesaldoga piirkonnad, olid madalaima rändesaldo üldkordaja piirkonnad perioodil 1989–2000 Järva, Viljandi ning Põlva maakonnad ning perioodil 2000–2011 Hiiumaa ääremaa, Kärkla ja Kärkla tagamaa. Ehk 1000 inimese kohta oli kõige enam lahkujaid hoopiski Hiiumaa haldusüksustest.

Positiivseimad muutused on toimunud mõlemal ajavahemikul rändesaldo järgi Tallinnas, Tallinna tagamaal ja Tartus. Rändesaldo üldkordaja oli esimesel vaadeldaval perioodil kõrgeim Harju ääremaal, Tallinna tagamaal ning Haapsalu tagamaal (Joonis 3). Teisel vaadeldaval perioodil aga Tallinna, Tartu ja Pärnu tagamaal ning Tallinnas (Joonis 4). Tallinnale Pärnu siiski olulist konkurentsi ei paku, kuna jätkuvalt on suurim rändesaldo üldkordaja Tallinnas ja selle tagamaal.

Kõige drastilisemad rahvastiku rändevoo muutused kahe perioodi lõikes 20–35-aastaste noorte seas olid Tallinnas ja Tartus ning nende tagamaadel, Pärnus, Ida-Viru keskuslinnades ja Harjumaa ääremaal. Tallinnasse rändamine on teisel perioodil võrreldes esimesega peaaegu kahekordistunud, samas kui näiteks Harjumaa ääremaal on rändesaldo vähenenud peaaegu viis korda ning Ida-Viru keskuslinnadest üle kahe korra.

Tabel 2 Rändesaldo ja rändesaldo üldkordaja (%) Eesti haldusüksustes perioodidel 1989–2000 ja 2000–2011 vanusrühmas 20–35-aastat

Maakond	1989-2000		2000-2011	
	Rändesaldo	Rändesaldo üldkordaja (%)	Rändesaldo	Rändesaldo üldkordaja (%)
Tallinn	8015	90	15759	164
Tallinna tagamaa	5984	272	11125	377
Harjumaa ääremaa	1672	486	-449	-173
Tartu	1903	74	3406	126
Tartu tagamaa	352	52	2308	287
Tartumaa ääremaa	-453	-141	-512	-173
Pärnu	-365	-39	-1602	-182
Pärnu tagamaa	495	139	740	182
Pärnumaa ääremaa	-1125	-221	-1801	-425
Ida-Viru keskuslinn	-1941	-71	-4806	-188
Ida-Viru keskuslinna tagamaa	-58	-27	-533	-249
Ida-Virumaa ääremaa	-628	-184	-1109	-432
Haapsalu	-291	-116	-729	-334
Haapsalu tagamaa	124	238	16	28
Läänemaa ääremaa	-543	-209	-874	-419
Jõgeva	-292	-198	-390	-330
Jõgeva tagamaa	-139	-133	-334	-370
Jõgevamaa ääremaa	-1002	-210	-1486	-392
Kuressaare	-340	-108	-816	-267
Kuressaare tagamaa	-183	-115	-201	-130
Kuressaare ääremaa	-517	-221	-862	-458
Kärdla	-100	-135	-328	-498
Kärdla tagamaa	-49	-152	-126	-472
Hiiumaa ääremaa	-155	-175	-437	-518
Paide	-380	-187	-499	-279
Paide tagamaa	-23	-66	-105	-345
Järvamaa ääremaa	-1330	-269	-1703	-383
Põlva	-254	-173	-485	-350
Põlva tagamaa	-30	-42	-145	-212
Põlvamaa ääremaa	-929	-242	-1156	-361
Rakvere	-255	-70	-619	-186
Rakvere tagamaa	-100	-42	-232	-101
Lääne-Virumaa ääremaa	-1455	-183	-2247	-319
Rapla vald	-151	-74	-386	-197
Rapla valla tagamaa	-56	-156	-61	-196
Raplamaa ääremaa	-553	-136	-1183	-327
Valga	-261	-95	-680	-294
Valga tagamaa	-118	-209	-197	-455
Valgamaa ääremaa	-681	-193	-1084	-362
Viljandi	-750	-162	-1217	-292
Viljandi tagamaa	-309	-124	-213	-99
Viljandimaa ääremaa	-1245	-268	-1771	-452
Võru	-601	-177	-660	-236
Võru tagamaa	-143	-111	-111	-86
Võrumaa ääremaa	-740	-226	-1205	-431

3.2. Sisse- ja väljaränne Eesti maakondade hierarhilistel tasemetel

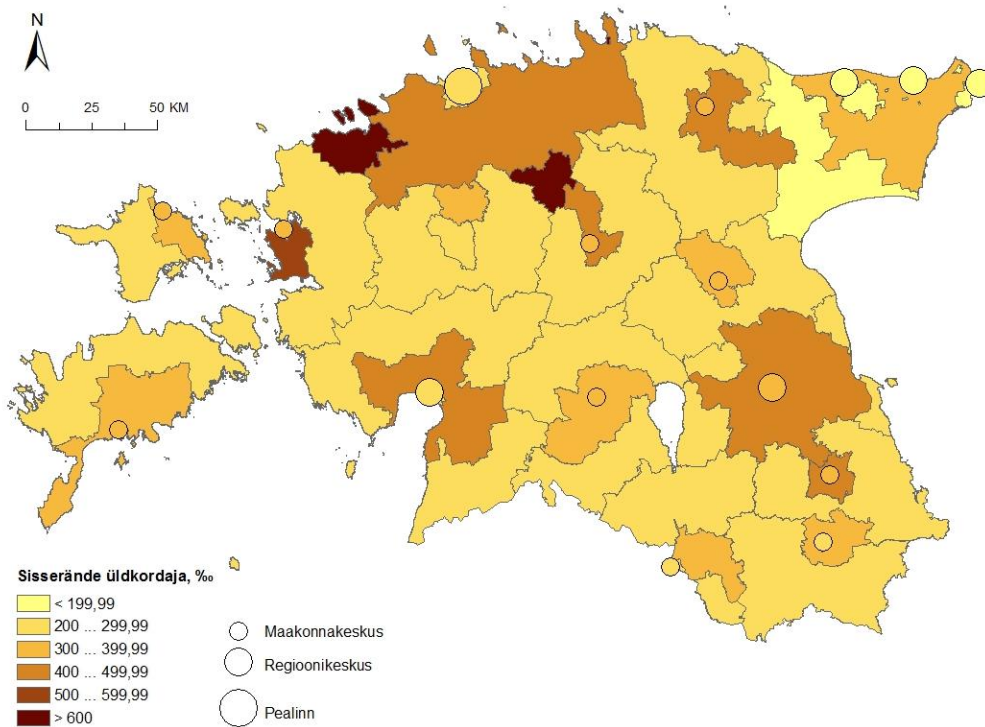
Järgnevas osas keskendutakse sisse- ja väljarände Eesti maakondade hierarhilistest tasemetest lähtudes. Joonised sisse- ja väljarände üldkordajate kohta on esitatud peatükki 3.2. lõpus ning arvandmed Lisas 2. Kahe erineva perioodi 20.–35.-aastaste inimeste rändekäitumisi uurides selgub, et alates 2000. aastatest on oluliselt suurenenud sisserände üldkordaja Tallinnas ja Tartus ning Tartu, Tallinna ja Pärnu tagamaal (Joonised 5 ja 6). Märkimisväärseks selgub, et sisserände üldkordaja on suurenenud ka Kuressaare ja Viljandi tagamaadel ning Võru ja Pärnu linnades. Ida-Viru keskuslinnades on see perioodi vahetudes jäänud samale tasemele. Kõikides teistes haldusüksustes on sisserände üldkordaja vaatluse all olevate ajavahemike jooksul vähenenud. Kõige enam Harjumaa äärealadel, kus sisserändekordaja on 686%-lt langenud 299%-ni.

Perioodil 1989–2000 olid kõige suurema sisserändekordajaga piirkonnad (>500%) Harjumaa ääremaa ja Haapsalu tagamaa. Perioodil 2000–2011 olid kõige suurema sisserändekordajaga piirkonnad (>500%) Tallinna, Tartu, Pärnu ja Haapsalu tagamaad (Joonised 5 ja 6; Lisa 2). Suurima sisserände üldkordaja langusega (>100 ühiku) kohad on linnadest Kärkla ja Põlva, tagamaadest Kärkla, Põlva, Valga, Jõgeva ning Paide ja ääremaadest lisandub Harjumaale ka Hiiumaa ääremaa.

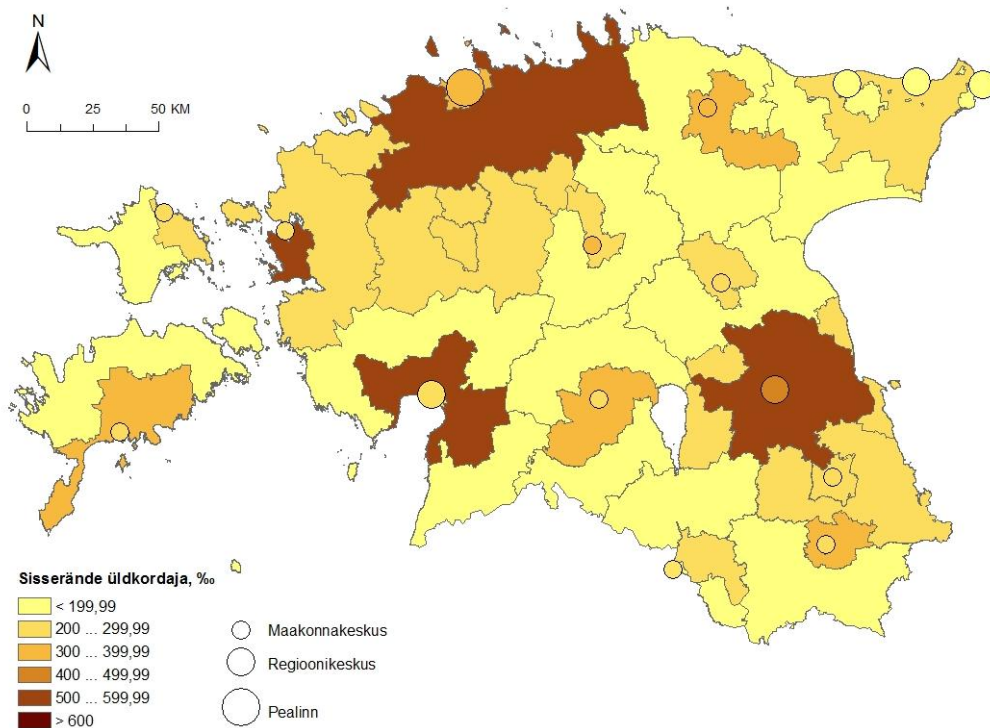
Väljarände üldkordaja (Joonised 7 ja 8) on suurenenud kõigis asustusüksustes teisel vaatluse all oleval perioodil. Ainukesena on väljarände üldkordaja langenud Viljandi, Võru ja Tartu tagamaadel. Perioodil 1989–2000 olid kõige suurema väljarändekordajaga piirkonnad (>500%) Põlva, Paide ja Jõgeva linnad, Valga, Paide, Jõgeva ja Võru tagamaa neile lisandus ka Järvamaa ääremaa. Perioodil 2000–2011 oli üle 500% väljarände üldkordajaga vaatluse all olevaid piirkondi kokku 27. Suurima väljarändekordajaga oli Kärkla linn (710%).

Võrreldes omavahel sisserände ja väljarände üldkordajaid selgub, et kõige kriitilisemateks piirkondadeks Eestis on Harjumaa ja Hiiumaa ääremaad ning Kärkla. Neis haldusüksustes on väljarände üldkordaja kõige enam suurenenud ning sisserände üldkordaja kõige vähem tõusnud. Taoline rändetrend viib kiire inimeste arvu vähenemiseni neis piirkondades.

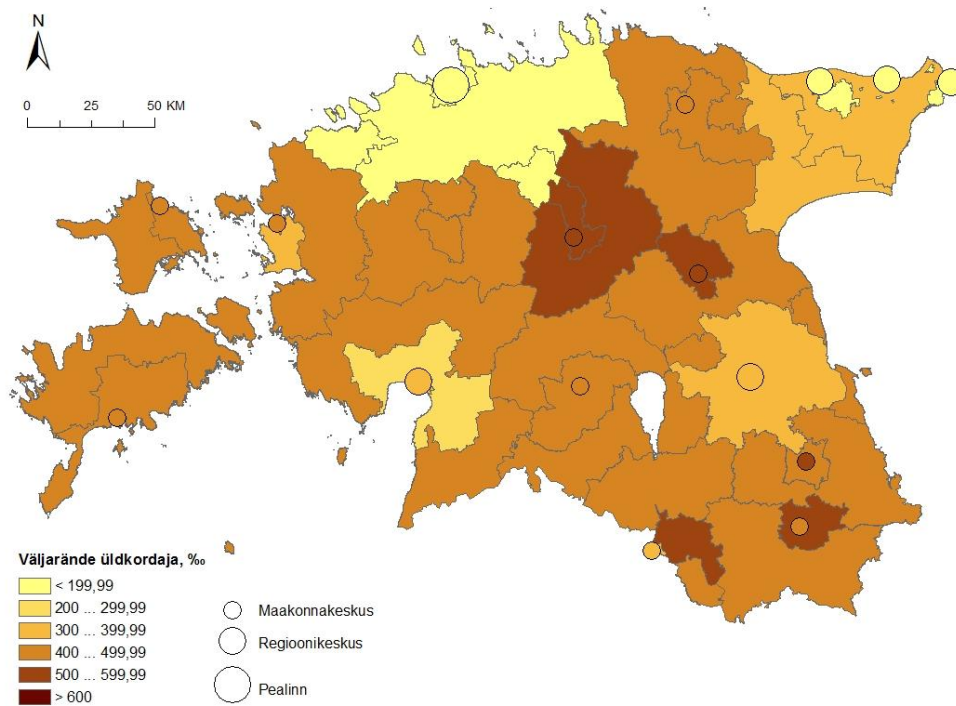
Kõige positiivsemateks piirkonnaks võib pidada Tartu tagamaad, kus perioodide lõikes on sisserände üldkordaja suurenenud ja väljarände üldkordaja vähenenud. Positiivseks võib pidada ka Võru linna ja tagamaa rändekäitumist. Nimelt vaadates suurimaid sisserände üldkordaja väärtusi, on Võru tagamaal sisserände üldkordaja suurenenud. Võru tagamaal aga väljarände üldkordaja langenud.

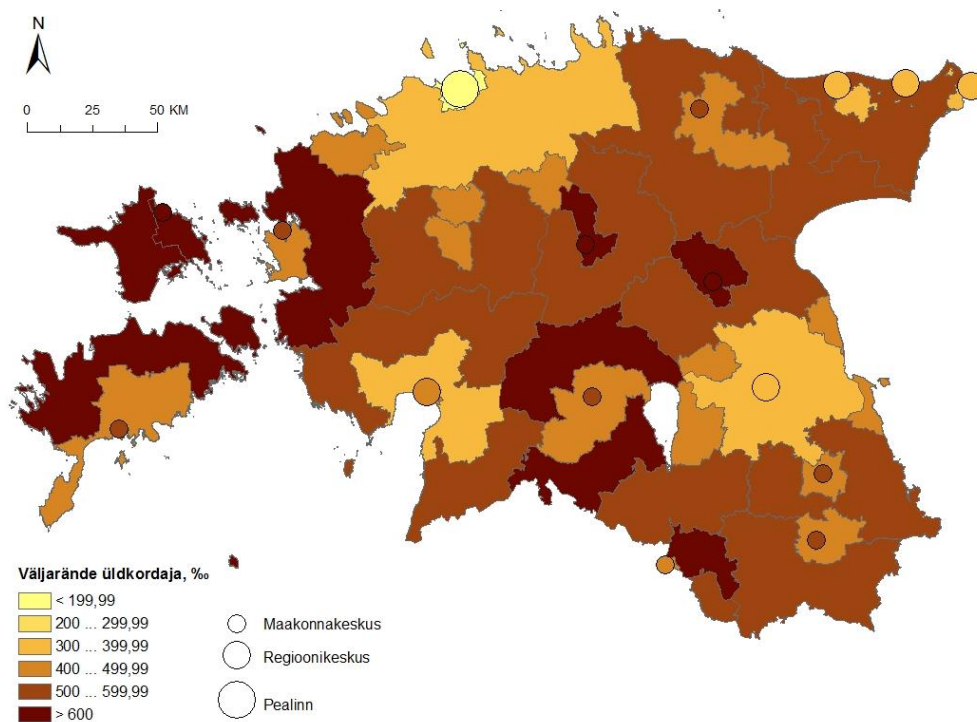
Joonis 5. 20–35-aastaste sisserände üldkordaja (%) Eesti asustusüksustes 1989–2000

Joonis 6. 20–35-aastaste sisserände üldkordaja (%) Eesti asustusüksustes 2000–2011

Joonis 7. 20–35-aastaste väljarände üldkordaja (‰) Eesti asustusüksustes 1989–2000

Joonis 8. 20–35-aastaste väljarände üldkordaja (‰) Eesti asustusüksustes 2000-2011

3.3. Keskustesuunaline ränne

3.3.1. Ülikoolilinnad

Rändesaldo andmetes ei kerki märkimisväärselt esile ükski ülikoolilinn, mis võiks konkureerida Eesti siserändes Tallinna ja Tartuga. Uurimistöö käigus leiti eraldi sisse- ja väljarändekordajad nende linnade suhtes, kus asuvad suuremad õppeasutused. Vaatluse all olevateks ülikoolilinnadeks on Tallinn, Tartu, Ida-Viru keskuslinnad, Pärnu, Kuressaare, Haapsalu, Viljandi ja Rakvere. Töös on esitatud kaardid Tallinna (Joonised 9–12), Tartu (Joonised 13–16), Ida-Viru keskuslinnade (Joonised 17–20) ja Pärnu (Joonised 21–24) kohta, kuna neid linnu mõjutas noorte ränne kõige enam. Joonised asuvad 3.3. alapeatüki lõpus. Tabelites 4 ja 5 (Lisad 2 ja 3) on välja toodud ülikoolid, millel on kolledžid ka teistes linnades. Antud tabelile toetudes valiti välja linnad, mida käesolevas bakalaureusetöös analüüsiti. Töös keskenduti neljale suuremale keskusele eraldi, väiksemad keskused võtan vaatluse alla koos.

3.3.2. Ränne Tallinna suhtes

Tallinnasse saabus 1989–2000 perioodil 20 895 ning samal ajal lahkus sealt 12 880 noort inimest. Perioodil 2000–2011 saabus Tallinnasse 31 956 noort ning lahkujaid oli 16 197. Tallinna rändesaldo vaadeldud vanuserühmas oli mõlemal ajavahemikul positiivne (Tabel 2).

Tallinna välja- ja sisserände tagamaade võrdluses, on Tallinna väljarändetagamaa mõlemal vaatlusalusel perioodil suurem (Joonised 9–12). Sisserände tagamaa oli muutunud teisel vaatluse all oleval ajavahemikul väiksemaks võrreldes varasema perioodiga (Joonised 9 ja 11). Noored eelistasid ajavahemikul 2000–2011 enam keskusele lähedasemaid maakondi, näiteks Rapla ja Lääne maakonda. Vähenenud oli sisseränne Tallinna suhtes kaugemal olevatesse maakondadesse, näiteks Pärnu, Viljandi ja Jõgeva maakonda. Kõige intensiivsem sisseränne mõlemal perioodil oli siiski keskusest selle tagamaale.

2000–2011 perioodil on väljaränne Eesti asustusüksustest Tallinna suunas tunduvalt suurenenud võrreldes varasema perioodiga (Joonised 10 ja 12). Väiksem aktiivsus Tallinnasse liikujate seas on mõlemal ajavahemikul olnud vaid Lõuna-Eesti aladelt: Tartu, Põlva, Võru ja Valga maakondadest. Intensiivseimateks väljarände piirkondadeks esimesel perioodil olid Kärddla, Paide ja Kuressaare linnad, kust lahkus Tallinnasse üle 200 inimese. Teisel perioodil lahkus Tallinnasse üle 200 inimese 20st asustusüksusest, mida töös vaadeldi. Kõige intensiivsem Tallinna-suunaline väljaränne oli sellel ajavahemikul Hiiumaa asustusüksuse

tasemetelt (Lisa 4). Võib öelda, et Tallinn on üle-eestiliseks tõmbekeskuseks, kuna sinna suunduvad noored peaaegu kogu Eestist. Kuna töö uurimisalune rahvastikugrupp on jõudmas ka perekonnaealisse ikka, on oluline vaadelda ka keskuse ja tagamaa vahelist rändekäitumist. Mõlemal perioodil oli valitsevaks suunaks eeslinnastumine, linnast tagamaale liikus enam inimesi kui tagamaalt linna.

3.3.3. Ränne Tartu suhtes

Tartusse saabus 1989–2000 perioodil 10 019 ning samal ajal lahkus sealt 8116 noort inimest. Perioodil 2000–2011 saabus Tartusse 12 614 noort ning lahkujaid oli 9208. Tartu rändesaldo vaadeldud vanuserühmas oli mõlemal ajavahemikul positiivne (Tabel 2).

Rändekäitumismustreid (Joonised 13–16) vaadates ilmneb, et sisseränne Tartu suhtes on teisel perioodil langenud, väljaränne Tartu suhtes aga kasvanud (Lisa 4). Tartu rändetagamaa ei ole niivõrd suur kui Tallinna oma. Sisserände tagamaana (Joonised 13 ja 15) domineerib Lõuna-Eesti piirkond ning Harjumaa maakond tervikuna. Väljarände tagamaa (Joonised 15 ja 17) on sisserände omast tunduvalt suurem, hõlmates põhimõtteliselt kogu Eesti territooriumi. Samas Tallinnale jäädakse siiski alla ning tõmbekeskusena on Tartul väiksem mõjujõud kui Tallinnal.

Eesti suuruselt teisest linnast Tartust lahkutakse samuti ennekõike selle lähiümbrusesse. Kõige enam võidab elanikke vastava keskuse tagamaa ning ääremaa. Perioodil 1989–2000 olid eelistatud rändesihtkohtadeks Harju, Jõgeva, Põlva ja Võru maakonnad ning ka Kärddla linna tagamaa. Perioodiks 2000–2011 oli sisserännanute hulk võrreldes varasemaga langenud Põlva, Paide ja Kärddla tagamaal, Võru ning Hiiumaa perifeersetel äärealadel.

Väljaränne Tartu suhtes on suurenenud üle-eestiliselt. Kõige intensiivsem väljaränne Tartu suhtes oli samuti keskuse tagamaalt ja äärealadelt. Tartu puhul on huvitav see, et kõige intensiivsem sisse- ja väljaränne on just linna ning selle tagamaa ja äärealade vahel.

Tartu linna ja tagamaa vahel on rahvastiku vahetus kõige intensiivsem, seda nii sisse- kui ka väljarändes. Siiski valitses mõlemal perioodil eeslinnastumine, mis tähendab, et linnast mindi enam tagamaale.

3.3.4. Ränne Ida-Virumaa keskuslinnade suhtes

Ida-Virumaa kolme keskuslinna saabus 1989–2000 perioodil 1463 ning samal ajal lahkus sealt 3404 noort inimest. Perioodil 2000–2011 saabus Ida-Virumaa keskuslinnadesse 1364 noort

ning lahkujaid oli 6170. Ida-Virumaa keskuslinnade rändesaldo vaadeldud vanuserühmas oli mõlemal ajavahemikul negatiivne (Tabel 2).

Ida-Virumaa keskuslinnade sisseränne (Joonised 17 ja 19) ei oma üle-eestiliselt olulist tähtsust. Sisserändes on domineerivaks keskuslinnade tagamaa ning Ida-Viru maakonna äärealad. Ajavahemikul 1989–2000 oli intensiivne noorte sisseränne Ida-Virumaa keskuslinnadest Harjumaa äärealadele. Perioodil 2000–2011, oli vastav rändesuund oma olulisuse siiski minetanud. Selleks ajavahemikuks oli tõusnud ida-virumaalaste sisseränne Tallinnasse. Väljaränne Ida-Virumaa keskuslinnade suhtes omab samuti vaid maakondlikku tähtsust (Joonised 18 ja 20). Sisse- ja väljarände tagamaa on nende keskuse suhtes täpselt sama.

3.3.5. Ränne Pärnu suhtes

Pärnusse saabus 1989–2000 perioodil 2555 ning samal ajal lahkus sealt 2920 noort inimest. Perioodil 2000–2011 saabus Pärnusse 2465 noort ning lahkujaid oli 4067. Pärnu rändesaldo vaadeldud vanuserühmas oli mõlemal ajavahemikul negatiivne (Tabel 2).

Kahel vaatluse all oleval perioodil sisserände tagamaa (Joonised 21 ja 23) Pärnu suhtes ei muutunud. Kõige enam võitsid Pärnu linna elanike arvelt linna tagamaa ja maakonna äärealad. Intensiivseimaks sisserände piirkonnaks seejuures oligi keskuse tagamaa

Pärnu on teisel perioodil võrreldes esimesega oma mõjuvõimu suurendanud. Väljarände tagamaa (Joonised 22 ja 24) Pärnu suhtes 2000–2011 kasvas. Perioodil 1989–2000 oli väljaränne Pärnu suhtes intensiivne vaid tagamaalt ja äärealadelt. Ajavahemikuks 2000–2011 oli intensiivistunud väljaränne Pärnu suhtes ka lähimaakondadest, näiteks Viljandi, Rapla ja Lääne maakonnast. Suurenenud oli väljaränne Pärnu suhtes ka maakonna äärealadelt. Pärnu linna ja tagamaa vahelises rändes oli mõlemal perioodil võitjaks tagamaa, nii nagu ka kõigi teiste eespool vaadatud keskuste puhul.

3.3.6. Ränne teiste keskuste suhtes

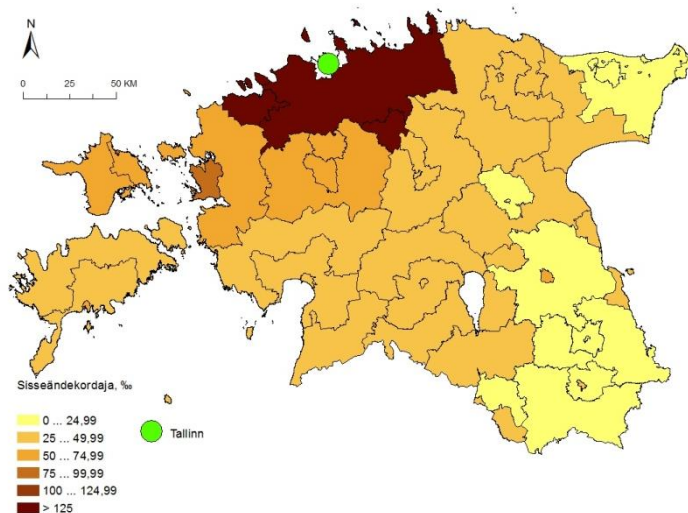
Rändesaldo kõigis ülejäänud vaatluse all olevates ülikooli linnades, Kuressaares, Haapsalus, Viljandis ja Rakveres, on mõlemal perioodil olnud negatiivne. Samuti on rändesaldokordaja kõigis neis linnades perioodi vahetudes langenud, kõige enam Kuressaares (Tabel 2).

Kuressaare ja Haapsalu suhtes oli sisseränne tõusnud kolmeteistkümnes, Rakvere suhtes kümnes ning Viljandi suhtes kolmes vaatluse all oleva asustusüksuse tasemel. Sisserände tagamaa jäi nende linnade puhul nende maakonna piiresse. Arvandmed sisserändekordajate

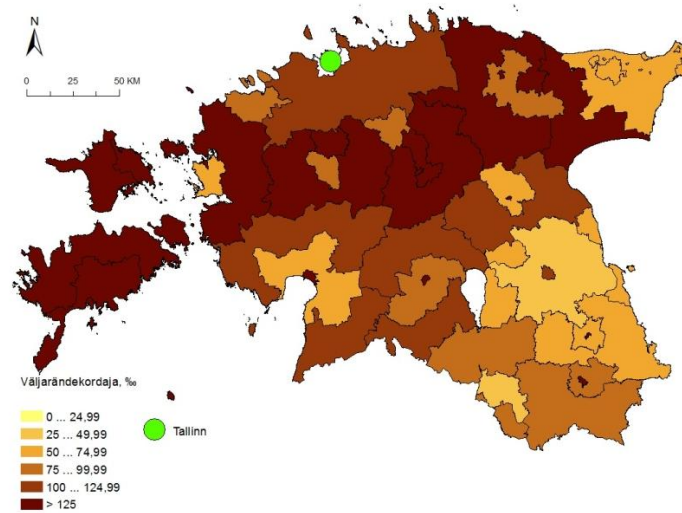
kohta ülikoolilinnade suhtes on välja toodud Lisas 4. Väljaränne Kuressaare, Haapsalu ja Rakvere suhtes tõusis üheteistkümnes, ning Viljandi suhtes kuueteistkümnes vaatluse all oleva asustusüksuse tasemel. Väljarände tagamaa jäi käsitletavate linnade puhul nende maakonna piiresse. Arvandmed väljarändekordajate kohta ülikoolilinnade suhtes on välja toodud Lisas 5.

Analüüsi käigus saadud tulemuste põhjal võib väita, et noored koonduvad üha enam suurematesse keskuslinnadesse. Vähem eelistatakse väiksemaid linnu, kus asuvad ülikoolide kolledžid. Need linnad võivad elanikke suuremas osas vaid oma maakonna piires, samas kui Tallinnasse ja Tartusse asutakse ümber kogu Eestist.

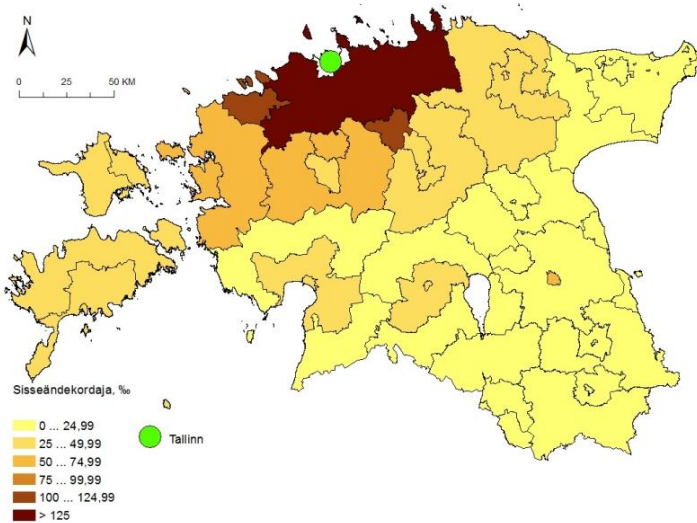
Ülikoolikeskuste suunalise rände kokkuvõtteks võib öelda, et domineerivateks on Tallinn ja Tartu. Mõlemad linnad võivad noori üle-eestiliselt. Väiksem mõju on Pärnul ning Ida-Viru keskuslinnadel, ehkki aastatega on Pärnu suhtes väljarände tagamaa suurenenud. Ülejäänud linnadel, kus ülikoolide kolledžid ja filiaalid asuvad on vaid maakondlik mõju. Inimesed suunduvad keskustesse tagamaalt ning vastava maakonna äärealadelt.

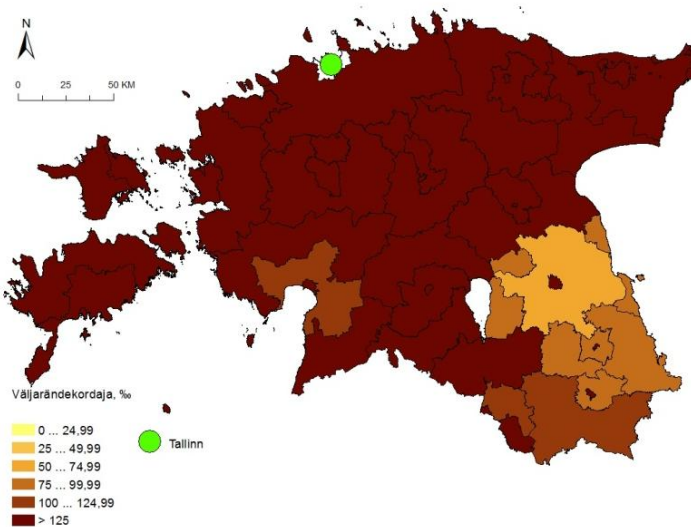
Joonis 9. 20-35-aastaste sisseändekordaja Tallinna suhtes 1989–2000

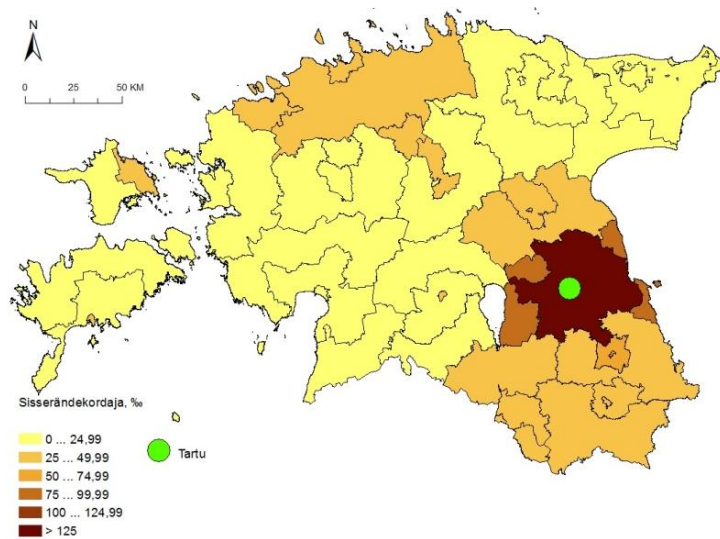
Joonis 10. 20-35-aastaste väljarändekordaja Tallinna suhtes 1989–2000

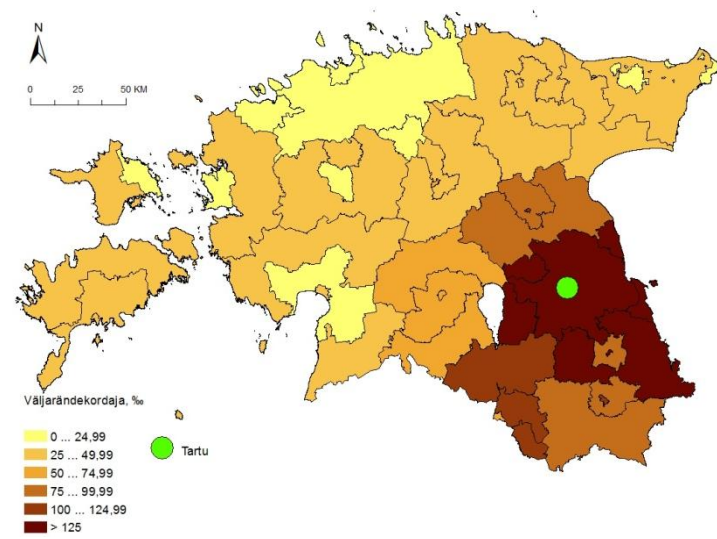
Joonis 11. 20-35-aastaste sisseändekordaja Tallinna suhtes 2000–2011

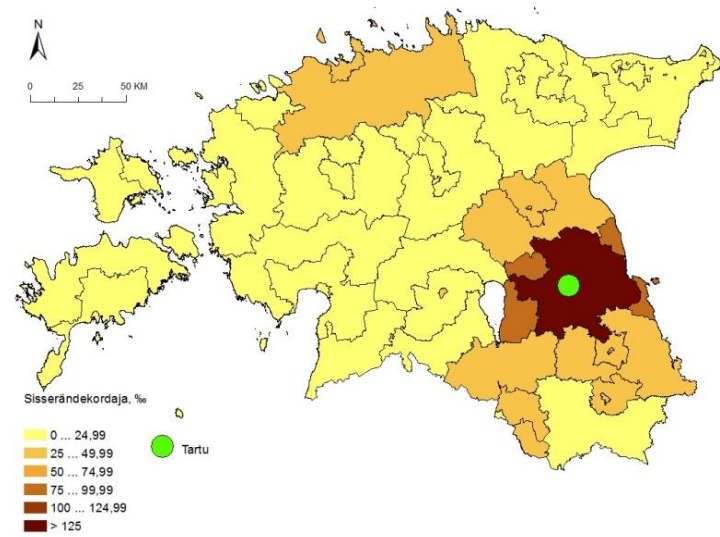
Joonis 12. 20-35-aastaste väljarändekordaja Tallinna suhtes 2000–2011

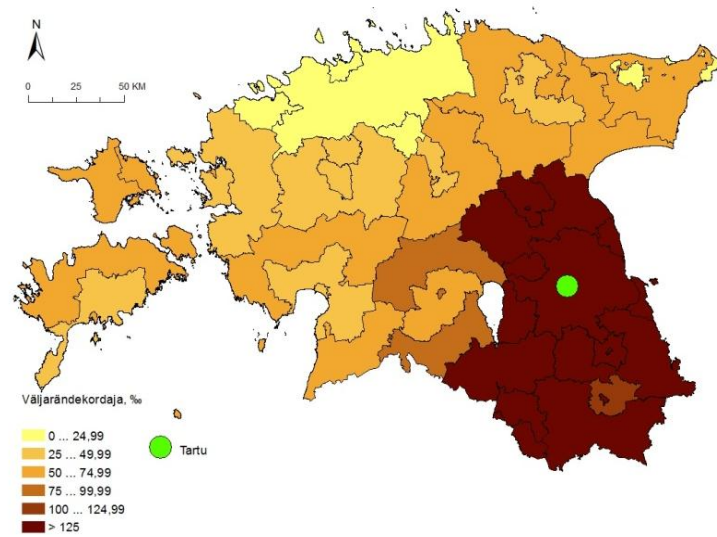
Joonis 13. 20–35-aastaste sisserändekordaja Tartu suhtes 1989–2000

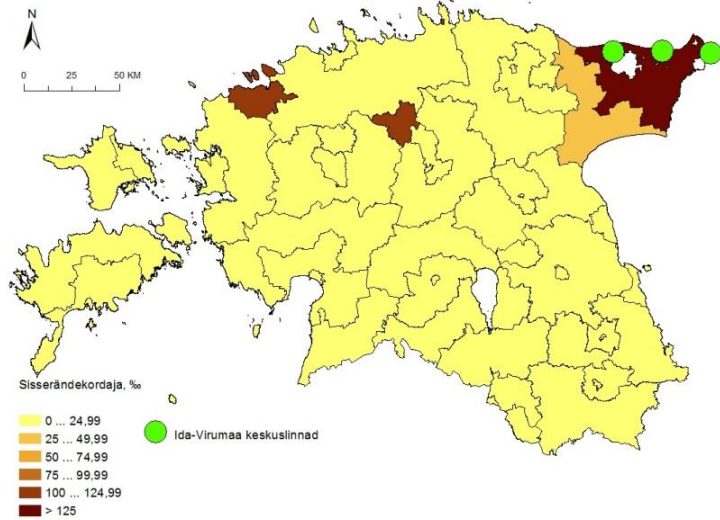
Joonis 14. 20–35-aastaste väljarändekordaja Tartu suhtes 1989–2000

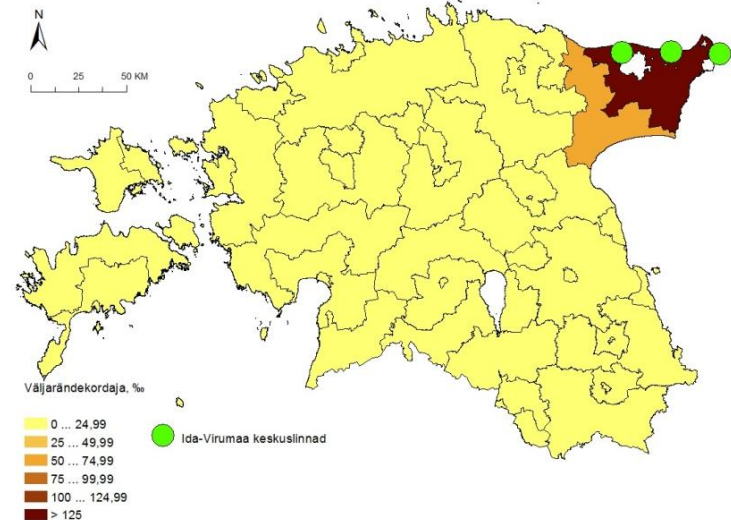
Joonis 15. 20–35-aastaste sisserändekordaja Tartu suhtes 2000–2011

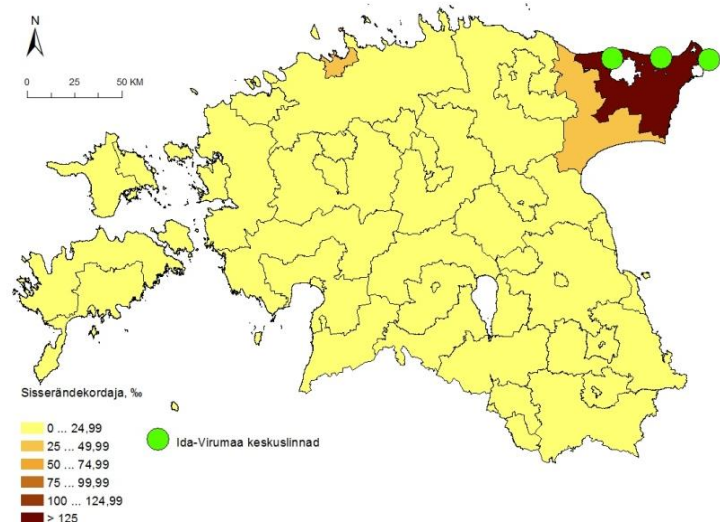
Joonis 16. 20–35-aastaste väljarändekordaja Tartu suhtes 2000–2011

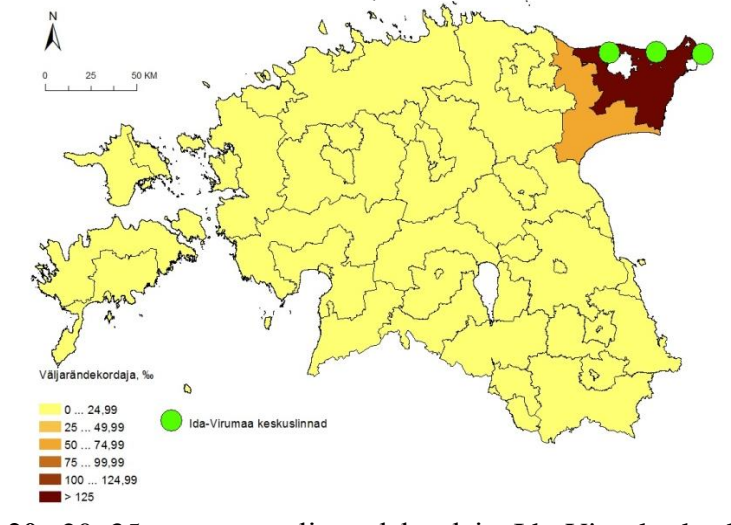
Joonis 17. 20–35-aastaste sisserändekordaja Ida-Viru keskuslinnade suhtes 1989–2000

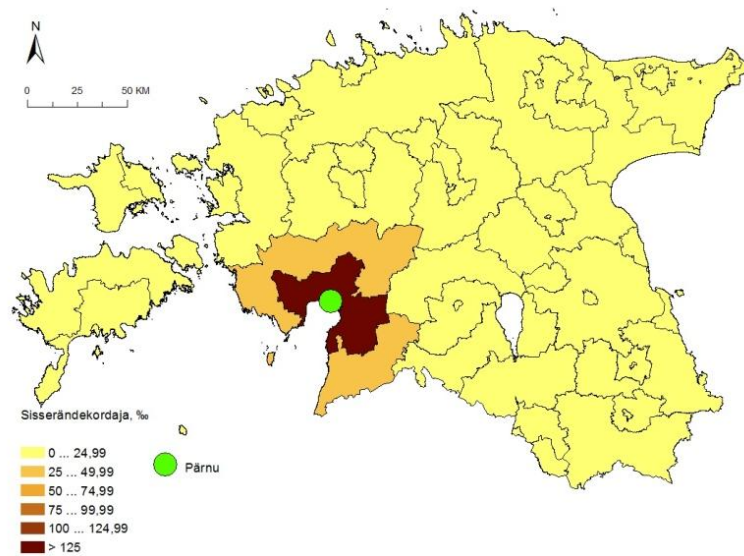
Joonis 18. 20–35-aastaste väljarändekordaja Ida-Viru keskuslinnade suhtes 1989–2000

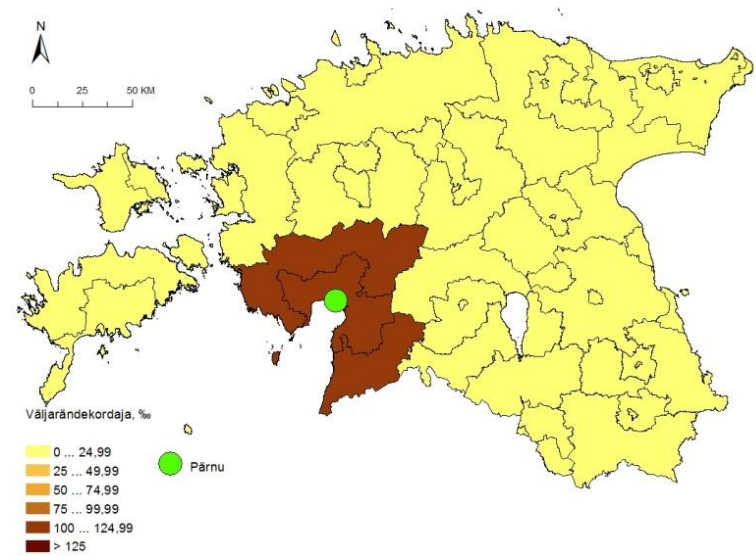
Joonis 19. 20–35-aastaste sisserändekordaja Ida-Viru keskuslinnade suhtes 2000–2011

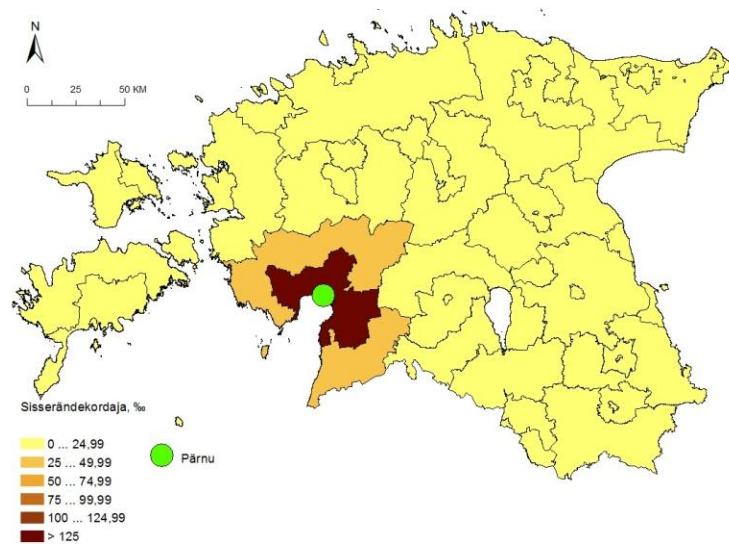
Joonis 20. 20–35-aastaste väljarändekordaja Ida-Viru keskuslinnade suhtes 2000–2011

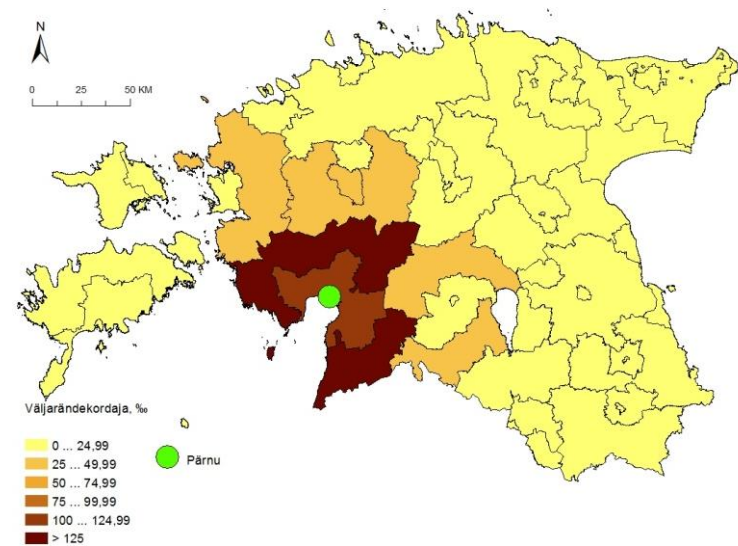
Joonis 21. 20–35-aastaste sisserändekordaja Pärnu suhtes 1989–2000

Joonis 22. 20–35-aastaste väljarändekordaja Pärnu suhtes 1989–2000

Joonis 23. 20–35-aastaste sisserändekordaja Pärnu suhtes 2000–2011

Joonis 24. 20–35-aastaste väljarändekordaja Pärnu suhtes 2000–2011

4. Arutelu

Bakalaureusetöö keskendub noorte siserändele Eestis. Analüüsiks olid maakonnad jaotatud kolmele erinevale hierarhilisele tasemele. Varasematest uurimistest (Boyle 1998, Kontuly & Tammaru 2006) selgub, et üldjuhul inimeste vanusest tulenevad rändesuundade eripärasused ei muutu. Käesolevas bakalaureusetöös jõuti samale järeldusele. Noorte, 20–35-aastaste, vanusegrupis oli peamiseks rändesihtkohaks linn, Eesti konteksti arvestades eelistati Tallinna ja Tartut. Jõeveer (2003) on samuti välja toonud, et noorte ränne koondub üha enam linnadesse ja nende tagamaale. Kuna uuritavasse vanusegruppi kuulusid ka perekonnaikka jõudvad inimesed, ilmnes eeslinnastumist ehk noorte suundumist linnast tagamaale. Perealised eelistavad nende linnade tagamaid, mis pakuvad enam töökohti (Tammur 2009).

Muutused ilmnesid rändemahtudes, toimus üha suurem koondumine Tallinnasse ning Tartusse, samas kui ääremaad kaotasid üha enam oma rahvastikust. Perioodil 2000–2011 oli vaatluse all olevate noorte grupp tunduvalt mobiilsem kui 1989–2000 ajavahemikus. Intensiivistunud oli väljaränne peaaegu kõigist piirkondadest, mida töös käsitleti välja arvatud suuremate keskuste lähistelt aladelt. Rändeintensiivsus suurenes samuti vaatluse all olnud perioodide vältel. Peamised rändesuunad jäid siiski mõlemal perioodil samaks, toimus koondumine Harjumaale ja Tartumaale. Noorte rände kõige iseloomulikumaks tunnuseks ongi koondumine maapiirkondadest suurematesse keskustesse – linnastumine (Jõeveer 2003, Tammaru 2008). Kõige suuremateks tõmbekeskusteks kahel vaadeldaval perioodil olid Tallinn ja Tartu, mille rändesaldod olid mõlemal vaadeldaval perioodil positiivsed. Ülejäänud linnad osutusid maakondliku ulatusega tõmbekeskusteks. Nende puhul jäi aktiivsem sisse-ja väljaränne keskuse suhtes valdavalt vastava maakonna halduspiiridesse.

Eesti pealinna-suunalisel rändel oli üle-eestiline mõju. Väljaränne Tallinna suhtes oli väiksem võrreldes teiste piirkondadega vaid Lõuna-Eestist. Seal oli eelistatumaks rände sihtkohaks Tartu. Lõuna-Eesti regioonis eelistatakse Tartut Tallinnale tõenäoliselt selle suhtelise läheduse ning ka hea transpordi ühenduse tõttu. Tartu ja Tallinn, on intensiivse noorte siserändega eelkõige seetõttu, et neis asuvad prestiižsed õppeasutused ja piisavalt suur tööturg. Teistesse linnadesse oli sisseränne tagasihoidlikum, vaid Pärnu võitis elanikke perioodil 2000–2011 suuremalt maa-alalt kui vaid oma maakonnast.

1989–2000 oli suurematesse keskustesse suundumine võrreldes teise perioodiga tagasihoidlikum. Rändeintensiivsus tõuseb ajavahemikul 2000–2011 tõenäoliselt seetõttu, et rändeikka jõuavad Nõukogude perioodil maale tööle suundunud beebibuumi põlvkonna

noored. Samuti on suurenenud inimeste jõukus, mis võimaldab neil rändesündmusi teostada. Esimesel ajavahemikul oli suurem rändeaktiivsus maalistes piirkondades, kuna seal olid odavamad eluasemed kui linnas (Leetmaa *et al.* 2009).

Noored eelistavad linna siirdumist seetõttu, et maapiirkondades puuduvad enamasti neile vajalikud õppimistingimused ning samuti napib töökohti. Need kaks tegurit ajendavad noori kodust lahkuma kõige enam. Vanematekodust lahkutakse muidugi veel teistelgi põhjustel, näiteks eneseteostusvajadus või kui alustatakse kooselu. Garasky (2002) on siinkohal välja toonud fakti, et mida varasemas nooruses leitakse elukaaslane, seda varem kodust lahkutakse.

Rye (2011) viitab sellele, et tänapäeva noored on tunduvalt mobiilsemad kui varasemate generatsioonide omad. Eesti kontekstis peab see samuti paika. Arvestada tuleb siiski sellega, et tänapäeval suunduvad linnadesse noored, kelle vanemad suunati Nõukogude ajal maapiirkondadesse tööle. Aktiivsem grupp noori, kes linnadesse siirdub, omab seal juba teatud suhteid. Näiteks kui varasemalt on maapiirkondadest lahkunud noorte perekonnaliikmeid, lähedasi või sõpru on elukoha vahetus nende jaoks tunduvalt lihtsam. Tuttavate omamine linnalises piirkonnas muudab noored rändes julgemaks.

Urimisalusesse vanusevahemikku kuulusid ka varasesse perekonnaikka jõudvad inimesed. Seetõttu ilmnis andmestikus ka positiivne siseränne suuremate keskuste tagamaadele. Esimesel kümnendil eelistati enam Tallinna, Tartu, Pärnu ja Haapsalu tagamaid. 2000–2011 perioodil siiski Haapsalu tagamaa siseränne vähenes, samas kui hakkas tõusma näiteks Viljandi tagamaale suundujate hulk. Tammur (2009) on maininud, et perekonnaealised lahkuvadki enamasti keskustest, suundudes neist kaugemale. Samas on nende jaoks oluline, et töökohad jääksid siiski elukohale piisavalt lähedale (Jõeveer 2003).

Mõlemal perioodil, 1989–2000 ja 2000–2011, valitses regioonidevahelises rändes linnastumine. Ehkki ükski ülikoolilinnadest Tallinna ja Tartu kõrval märkimisväärselt esile ei kerkinud, on bakalaureusetöö raames siiski oluline neid käsitleda. Eesti ülikoolilinnadeks on Tallinn, Tartu, Ida-Virumaa keskuslinnad, Pärnu, Kuressaare, Haapsalu, Viljandi ja Rakvere. Kõigis neis linnades on domineerivaks siseränne vastavast maakonnast. Intensiivsemalt tagamaalt ja natuke väiksem maakonna äärealadelt. Tagamaalt asutakse keskuslinna õppima ja töötama selle suhtelise läheduse tõttu. Samuti on noortel mugav, kui neil on võimalus iga päev kodus käia. Juhul kui nad vanematekodust õpingute ajaks ei lahku, ei pea nad muretsema ka lisakulutuste pärast, näiteks kommunaalkulud. Nii Eesti kui ka välismaa noorte linna kolimise juures on oluline vanemate majanduslik olukord, mida jõukamad on vanemad seda

tõenäolisemalt lahkuvad nende järglased kodust varem (Garasky 2002, Dsiss & Kenkmann 2005).

Ülikoolilinnade suunaline ränne kahe perioodi võrdluses on muutunud küllaltki vähe. Väljarändekordaja Pärnu suhtes on muutunud vaatlusalustest linnadest kõige enam, olles laienenud ka Viljandi, Rapla ja Lääne maakonda. Ida-Virumaa keskuslinnade väljarändes oli Tallinna-suunaline ränne teiste keskustega võrreldes aktiivsem. Tallinna eelistavad Ida-Viru noored enamasti seetõttu, et seal on venekeelsetel noortel võimalik nii õppida kui ka töötada oma emakeeles (Marksoo 1990). Töös ilmnes, et perioodil 1989–2000 oli oluliseks sisserände piirkonnaks Ida-Virumaa keskuslinnade suhtes ka Harjumaa äärealad. Põhjus peitub selles, et Harjumaa äärealade alla kuuluvad Loksa ja Paldiski linn ning näiteks Rummu alevik, kus on venekeelse elanikkonna osatähtsus üpriski suur. Tõenäoliselt on neis piirkondades ka töökohti, kus vajatakse vene keele oskust. Tallinna linna sisse- ja väljarände suhetest ilmneb, et pealinn võidab inimesi kõikjalt Eesti Vabariigi aladelt. Samas tallinlased ise suunduvad eeskätt vaid linna tagamaale. Teiste asustusüksuste suhtes on rändesuunad jäänud nii sisse- kui ka väljarände üldkordajate juures samaks, veidi on muutunud vaid rändemahud.

Üldkokkuvõttes võib noorte rände üheks tõuketeguriks olla maapiirkondade ja perifeersete alade mahajäämus. Tänapäeval suletakse üha enam poode, koole ja muid teenuseid pakkuvaid asutusi, kus oleks võimalus tööle asuda. Sulgemiste tõttu kaotavad piirkonnad oma atraktiivsust, kuna kättesaadavate kaupade ja teenuste hulk väheneb. Seega suunduvad noored linnadesse, kuna sealne elukeskkond on tunduvalt mugavam. Linnalised piirkonnad on tunduvalt aktiivsemad (Samarüütel *et al.* 2010) pakkudes seeläbi noortele õppuritele nii praktikakohti kui ka töövõimalusi eluaseme läheduses.

Riigipoliitika nii varasematel perioodidel kui ka tänapäeval mõjutab samuti rändekäitumist. Nõukogude ajal oli väga laialt levinud noorte töölesuunamine. Enamasti suunati inimesed piirkondadesse, kus oli töökäsi kõige enam vaja, arvestades seejuures ka pere olemasoluga. Tänapäeva Eesti ühiskonnas taolist trendi ei esine. Samas üritatakse kõrgharidust detsentraliseerida. Tänapäeval on ülikooli lõpetanute seas kõige problemaatilisemaks töö leidmine, eriti kui varasem tööpraktika puudub. Seepärast võivad mõned noored peale õpingute lõppu koju tagasi suunduda.

Käesoleva bakalaureusetöö tulemused tõestasid, et Eestis valitseb noorte seas jätkuvalt linna-suunaline ränne, mis on vaadeldavate perioodide jooksul aktiivsemaks muutunud. Mõlemal vaatluse all olnud perioodil olid eelistatuimateks tõmbekeskusteks Tallinn ja Tartu. Neis on ka

kõige paremad võimalused õppimiseks ja töötamiseks. Ajavahemikul 2000–2011 on tõusnud väljaränne võrreldes varasema perioodiga praktiliselt kõigist asustusüksustest. Tallinna eelistatakse kõigis Eesti piirkondades välja arvatud Lõuna-Eestis, kust enamasti asutakse ümber Tartusse. Kuna uurimistöo analüüsitavasse vanusevahemikku kuulusid ka juba perekonnaealisteks saavad inimesed, ilmnes tulemustes eeslinnastumist. Seda eeskätt suuremate keskuslinnade, Tallinna, Tartu ja Pärnu tagamaadel.

Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö „Noorte siseränne Eestis perioodil 1989–2011“ keskendus noortega seotud rändesuundade ja –eelistuste analüüsile. Uurimisaluse vanusegrupi moodustasid 20–35-aastased noored. Analüüs jaoks jaotati Eesti maakonnad kolmele hierarhilisele tasemele: keskuslinn, tagamaa, ääremaa. Omavahel võrreldavateks perioodideks võeti ajavahemikud 1989–2000 ja 2000–2011. Töö analüüsiks kasutati Statistikaametilt saadud 2000. ja 2011. aastate rahvaloenduste agregaatandmeid. Töö eesmärgiks oli välja selgitada noorte peamised rändesuunad ja –mahud ning kuidas need on kahe perioodi lõikes muutunud. Ühtlasi soovitakse näha, milline on erinevate keskuste roll noorte rändes, selleks võeti vaatluse alla need kaheksa linna, kus asuvad suuremate ülikoolide kolledžid. Bakalaureusetöö kõik seatud eesmärgid said täidetud.

Töö teoreetiline osa käsitles noorte rändepõhjuseid nii Eestis kui ka mujal maailmas, varasemaid rändetreende Eestis ning Eesti asustussüsteemi kujunemist peale taasiseseisvumist 1991. aastal. Kirjandusest ilmnes, et põhiliselt ajendab noori suuremate linnade suunas rändama soov omandada haridust ning leida töökoht. Kodust lahkumine seejuures on tihedalt seotud nii vanemate haridustasemega kui ka majandusliku heaoluga. Perekonnaealiste peamised rändepõhjused on seotud perekonnaga, soovitakse elada looduslähedasemas asupaigas, kuid samas linnast mitte liiga kaugel

Analüüsis käsitleti rännet kolmel erineval viisil. Esiteks vaadeldi üldisi rändevooge, seejärel sisse- ja väljarännet Eesti maakondade hierarhilistel tasemetel ning kolmandana keskenduti nende keskuste suunalisele rändele, kus asuvad ülikoolid või nende kolledžid. Rändevooge analüüsides ilmnes selge suuremate keskuslinnade suunaline ränne, mis intensiivistus teisel vaatluse all oleval perioodil veelgi. Sisseränne kasvas perioodide lõikes samuti suuremates keskuslinnades, Tallinnas ja Tartus ning nende tagamaadel. Enamikes 45-st vaatluse all olnud uurimisüksusest kahe võrreldava perioodi jooksul suurenes siiski väljaränne. Ülikoolilinnadest domineerisid samuti enam prestiižsete õppeasutustega Tartu ja Tallinn. Linnad, kus asusid nende kolledžid, omasid vaid maakondlikku tähtsust.

Uurimistöö tulemused ei pruugi olla üllatavad, kuna varasemates uurimistöodes on kindla trendina rändesuundumuses nähtuv noorte linnastumine (Boyle 1998, Biliary & Kulu 2004, Kontuly & Tammaru 2006, Tammaru 2011). Hariduse omandamine ja paremad töövõimalused, võrreldes maapiirkondadega, on noorte linna suunalise rände peamisteks

teguriteks. Linnades on samuti paremad võimalused elukaaslase leidmiseks, kuna sinna on koondunud suurel hulgal samaealisi inimesi.

Käesoleva bakalaureusetöö tulemused on olulised, kuna neist selgub, et Tallinna-suunaline ränne on noorte seas üha intensiivsem, samas kui väiksemad ülikoolilinnad saavad suuremas osas õppureid vaid oma maakonnast.

Edaspidistes uurimistöodes võiks keskenduda perekonnaealiste rändepõhjustele, -suundadele ja -eelistustele. Ühtlasi oleks oluline tulevikku vaadates spekuloida järgnevates uurimistöodes ka selle üle, millised rändetrendid kerkivad esile, kui praegu eeslinnadesse kolivate inimeste lapsed jõuavad kõrghariduse omandamise ikka.

Summary

This study, „Youth internal migration in Estonia from 1989 to 2011,“ is focused on youth related migration trends and preferences. The investigated age group was from 20 to 35 years. For the analysis Estonian counties were divided into three hierarchical levels: centercity, hinterland and periphery. Comparable periods were the years 1989–2000 and 2000–2011. Aggregate data about census data from the years of 2000 and 2011, used in the analysis, was given by Statistikaamet. The aims of this study were to find out which are the main directions among youth migrants and the number of migrants, if the impact of the two centers over the two periods has changed and how the major urban centres operate in internal migration among Estonian youth migration. The aims of this study were completed.

The theoretical part of the work dealt with causes of the migration among youth in Estonia and in the rest of the world. Plus, previous migration trends in Estonia and the formation of the settlement system in Estonia after its independency in 1991. The literature revealed that essentially drives young people to migrate towards the larger cities the desire to acquire education and find a job. Leaving home is closely related to parents educational level and to the economic welfare as well.

The analysis is focused on migration in three different ways. Firstly, the overall migration flows were investigated. After that, in- and out-migration on hierarchical levels of counties of Estonia were looked closely. Thirdly, the study was focused on the migration in those centers where more important universities and their colleges are located. Analysing migration flows showed a clear migration to the major cities. It intensified in the second period even more. Immigration increased from period to period in the major cities, Tallinn and Tartu, and their hinterlands. In most of the Estonian counties and their hierarchical levels the emigration increased through-out the two comparable periods.

University towns Tartu and Tallinn dominated among the other university towns due to their prestige academic institutions. Cities, where colleges are located, had just regional importance.

The research results may not be surprising, because previous studies in migration trends have shown clear appearance of urbanization among the youth (Boyle 1998, Billari & Expense 2004, Kontuly & Tammaru 2006, Tammaru 2011). Because, there are better education and job opportunities for youth in urban areas compared to rural areas. These are the two main reasons,

why youth are moving to towns. It is also easier to find a partner in a urban area, because there are more people who are in the same age.

The results of this bachelor study are important because they reveal that migration to Tallinn is increasing among the youth, while smaller university cities get students largely just from their own county. Further studies should be focusing on the migration of family age (30 to 49 years) people, their migration trends and preferences. Also, the further studies should be looking ahead and explore youth migration in the future. Those youth migration whose parents are moving in the suburbs today.

Tänuavaldused

Soovin eeskätt tänada oma juhendajaid Kadi Mägi ja Kadri Leetmaad, kes aitasid mind uurimistöö koostamise igal etapil ja vastasid mu küsimustele kiirelt.

Kasutatud kirjandus

- Barratt, C., Mbonye, M., Seeley, J. (2012).** Between town and country: shifting identity and migrant youth in Uganda. *Journal of Modern African Studies*. Vol.50(2), 201–223
- Billari, F. C., & Kulu, H. (2004).** Multilevel analyses of internal migration in a transitional country: The case of Estonia. *Regional Studies*. Vol.38(6), 679–696
- Cairns, D. & Smyth, J. (2009).** I wouldn't mind moving actually: Exploring Student Mobility in Northern Ireland. *International Migration*. 135–161
- Champion, T. (2001).** Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization. *Handbook of Urban Studies*. 143–161
- Cromartie, J. (2000).** Nonmetro migration drops in the West and among college graduates. *Rural Conditions and Trends*. Vol.11(2), 32–38
- Dsiss, H. & Taru, M. (2001).** Öppurnoored kui regionaalse arengu subjekt ja ressurss. Tartu: Tartu Ülikool. Grandiprojekti nr. RUPL01331 lõpparuanne.
- Dsiss, H. & Kenkmann, P. (2005).** Kodu ja üldharidus kui ressursside allikad noore põlvkonna elluastumisel. *Põlvkonnad muutuvad ajas*. 9–14
- Garasky, S., Haurin, R., Haurin, D. (2001).** Group living decisions as youth transition to adulthood. *Journal of Population Economics*. Vol.14(2), 329–349
- Garasky, S. (2002).** Where are they going? A comparison of urban and rural youths' locational choices after leaving the parental home. *Social Science Research*. Vol.31, 409–431.
- Haukanes, H. (2013).** Belonging, Mobility and the Future: Representations of Space in the Life Narratives of Young Rural Czechs. *Journal of Young*. Vol.21(2), 193–210
- Jõeveer, J. (2003).** Siserände vanuseerinevused. *Ränne üleminekuaja Eestis* (toim. Kulu, H. ja Tammaru, T.), Tallinn:Statistikaamet, 28–48
- Kamenjuk, P. (2011).** 18–19-aastaste ränne Eestis mobiilpositsioneerimise andmetel. *Bakalaureusetöö inimgeograafias*, Tartu
- Kontuly, T. & Tammaru, T. (2006).** Population subgroups responsible for new urbanization and suburbanisation in Estonia. *European Urban and Regional Studies*. Vol.13(4), 319–336
- Kutsar, K. (2003).** Siserände sooerinevused. *Ränne üleminekuaja Eestis* (toim. Kulu, H. & Tammaru, T.), Tallinn: Statistikaamet. 49–65

- Leetmaa, K. (2005).** Eeslinnastumine Tallinna linnaregioonis. *Asustus ja ränne Eestis* (toim. Kulu, H. ja Tammaru, T.), Tartu Ülikooli kirjastus. 184–214
- Leetmaa, K., Metspalu, P. & Tammaru, T. (2006).** Suburbanisation and Commuting Modes in the Tallinn Metropolitan Area. *The Sustainable City IV. Urban Regeneration and Sustainability* (toim. Mander, Ü., Brebbia, C. A. & Tiezzi, E.), Southampton, Bost. 127–135
- Leetmaa, K., Tammaru, T. & Anniste, K. (2009).** From Priority-Led to Market-Led Suburbanization in a Post-Communist Metropolis. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. Vol.100(4), 436–453
- Lundholm, E. (2010).** Returning Home? Migration to Birthplace among Migrants after Age 55. *Population, Space and Place*
- Marksoo, A. (1984 a)).** Changes in the Regional Model at the Advanced Stage of Urbanisation. Geograafia Instituut: Tartu Ülikool.
- Marksoo, A. (1984 b)).** Regularities of Urbanisation and Demographical Processes in the Estonian ESSR. *Tartu Riikliku Ülikooli toimetised: Geograafia alaseid töid 676*. 32–56
- Marksoo, A. (1985).** Rahvastiku rändest. *Maaelu: Maa sotsiaalse arengu probleeme Eestis* (toim: Raig, I.), Tallinn: Valgus, 28–34
- Marksoo, A. (1990).** Tallinn Eesti rahvarände süsteemis. *Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat 25*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. 53–66
- Marksoo, A. (1999).** Restructuring of Urban and Rural Settlement in Estonia. *Shock-Shift in an Enlarged Europe: the Geography of Socio-economic Change in East-Central Europe after 1989*. Aldershot: Ashgate. 81–102
- Marksoo, A. (2005).** Linnastumine ja ränne nõukogude perioodil. *Asustus ja ränne Eestis* (toim. Kulu, H. ja Tammaru, T.). Tartu Ülikooli kirjastus. 59–81
- McLanahan, S. (2004).** Diverging destinies: How children are faring under the second demographic transition. *Demography*. Vol.41(4), 607–627
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2012).** Mean age of mothers at first childbirth
- Raagmaa, G. & Kliimask, J. (2005).** Elamuehituse lained asustussüsteemis. *Asustus ja ränne Eestis* (toim. Kulu, H. ja Tammaru, T.). Tartu Ülikooli kirjastus. 82–116

- Raig, I. & Raitviir, T. (1985).** Linna ja maa erinevused. *Maaelu: Maa sotsiaalse arengu probleeme Eestis* (toim: Raig, I.). Tallinn:Valgus. 113–117
- Rogers, A. ja Watkins, J. (1987).** General versus elderly interstate migration and population redistribution in United States. *Research on Aging* 9. 483–529
- Rye, J. R. (2011).** Youth migration, rurality and class: a Bourdieusian approach. *European Urban and Regional Studies*. Vol.18(2), 170–183
- Samariütel, A., Steen Selving, S. & Holt-Jensen, A. (2010).** Urban sprawl and suburban development around Pärnu and Tallinn, Estonia. *Norwegian Journal of Geography*. Vol.64(3), 152–161
- Statistikaamet. (2009).** Statistikaameti kogutud ja töödeldud andmete kaitse kord.
- Tammaru, T. & Kulu, H. (2003).** Ethnic Minorities in Estonia: Changes in the Size, Composition and Location. *Eurasian Geography and Economics*. Vol.44, 105–120
- Tammaru, T., Kulu, H. & Kask, I. (2003).** Siserände üldsunaad. *Ränne üleminekuaja Eestis* (toim. Kulu, H. & Tammaru, T.), Tallinn: Statistikaamet. 5–19
- Tammaru, T., Kulu, H. & Kask, I. (2004).** Urbanization, Suburbanization, and Counterurbanization in Estonia. *Eurasian Geography and Economics*. Vol.45(3), 212–229
- Tammaru, T. (2008).** Rahvastikurühmade linnastumine, eeslinnastumine ja vastulinnastumine Eestis. *Eesti Vabariigi Teaduspreemiad 2011*. Eesti Teaduste Akadeemia
- Tammaru, T., Tammur, A., Rannala, H., Valgma, Ü., Herm, A., Pungas, E. (2009).** Rändeandmete meetoodika ja kvaliteet. *Ränne. Migration*. Tallinn: Statistikaamet. 5–34
- Tammur, A. (2009).** Siserände suundumused. *Ränne. Migration*. Tallinn: Statistikaamet. 35–43
- van den Berg, L. (1982).** A Study of Growth and Decline. *Oxford: Pergamon Press*

LISAD

Lisa 1. Olulisemad ülikoolid ja nende kolledžid Eesti linnades

	Eesti Ettevõtlus kõrgkool Mainor	Tallinna Tehnikaülikool	Tallinna Ülikool	Tartu Ülikool
Tallinn	Kolledž	Kolledž		Kolledž
Tartu	Kolledž	Kolledž		
Pärnu	Kolledž			Kolledž
Viljandi	Kolledž			Kultuuriakadeemia
Kuressaare		Kolledž		
Ida-Virumaa keskuslinnad	Kolledž	Kolledž		Kolledž
Haapsalu			Kolledž	
Rakvere			Kolledž	

Lisa 2. Sisse- ja väljarändekordajad Eesti haldusüksustes perioodil 1989–2011

Maakond	1989-2000		2000-2011	
	Sisse-rändekordaja	Välja-rändekordaja	Sisse-rändekordaja	Väljarände-kordaja
Tallinn	234	144	333	169
Tallinna tagamaa	456	184	592	215
Harjumaa ääremaa	686	200	299	473
Tartu	389	315	465	340
Tartu tagamaa	422	371	577	290
Tartumaa ääremaa	292	433	284	457
Pärnu	274	313	279	461
Pärnu tagamaa	433	294	515	333
Pärnumaa ääremaa	235	456	167	592
Ida-Viru keskuslinn	53	124	53	241
Ida-Viru keskuslinna tagamaa	309	336	267	516
Ida-Virumaa ääremaa	186	370	139	572
Haapsalu	305	421	256	589
Haapsalu tagamaa	567	329	506	478
Läänemaa ääremaa	267	475	205	624
Jõgeva	341	539	289	619
Jõgeva tagamaa	392	526	234	604
Jõgevamaa ääremaa	244	454	185	577
Kuessaare	320	427	267	534
Kuessaare tagamaa	327	442	358	488
Kuessaare ääremaa	221	443	188	646
Kärdla	346	481	212	710
Kärdla tagamaa	333	485	206	678
Hiiumaa ääremaa	266	441	149	667
Paide	363	550	324	603
Paide tagamaa	474	539	296	640
Järvamaa ääremaa	255	523	199	582
Põlva	397	570	238	588
Põlva tagamaa	412	454	279	490
Põlvamaa ääremaa	234	476	204	565
Rakvere	366	436	340	526
Rakvere tagamaa	406	448	373	473
Lääne-Virumaa ääremaa	217	400	188	507
Rapla vald	343	416	294	491
Rapla valla tagamaa	291	447	273	469
Raplamaa ääremaa	273	409	212	539
Valga	221	316	176	470
Valga tagamaa	372	581	236	691
Valgamaa ääremaa	249	442	190	552
Viljandi	310	472	283	576
Viljandi tagamaa	356	480	376	475
Viljandimaa ääremaa	230	498	173	624
Võru	283	461	291	527
Võru tagamaa	398	509	346	433
Võrumaa ääremaa	209	435	143	574

Lisa 3. Sisserändekordajad ülikoolilinnade suhtes 1989–2011

	Tallinn 1989–2000	Tallinn 2000–2011	Tartu 1989–2000	Tartu 2000–2011	Ida-Viru keskuslinnad 1989–2000	Ida-Viru keskuslinnad 2000–2011	Pärnu 1989–2000	Pärnu 2000–2011	Viljandi 1989–2000	Viljandi 2000–2011	Kuressaare 1989–2000	Kuressaare 2000–2011	Haapsalu 1989–2000	Haapsalu 2000–2011	Rakvere 1989–2000	Rakvere 2000–2011
Tallinn	-	-	29	39	16	44	13	19	1	1	8	9	6	7	6	7
Tallinna tagamaa	269	360	31	31	10	16	5	10	1	1	3	5	4	6	4	6
Harjumaa ääremaa	221	109	36	8	103	20	24	6	1	0	6	1	7	4	7	2
Tartu	59	69	-	-	18	21	11	15	1	1	5	6	2	4	5	7
Tartu tagamaa	23	24	215	317	4	7	3	6	0	1	2	2	1	1	2	3
Tartumaa ääremaa	27	23	99	86	7	4	3	3	0	0	1	1	1	1	2	1
Pärnu	48	31	25	15	4	3	-	-	1	1	3	3	3	3	3	2
Pärnu tagamaa	32	40	18	14	3	2	197	258	1	1	2	3	1	3	3	2
Pärnumaa ääremaa	29	17	20	8	1	2	40	37	0	0	1	1	0	1	3	1
Ida-Viru keskuslinn	12	13	6	5	-	-	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1
Ida-Viru keskuslinna tagamaa	23	19	20	7	161	188	2	1	0	0	0	0	0	0	4	3
Ida-Virumaa ääremaa	26	20	14	6	48	36	2	1	0	0	1	1	1	1	4	7
Haapsalu	70	47	16	13	3	4	4	4	1	0	2	1	-	-	2	1
Haapsalu tagamaa	83	53	19	19	6	0	10	5	1	0	0	5	202	235	6	7
Läänemaa ääremaa	65	52	20	8	3	2	7	10	0	0	4	2	39	30	2	2
Jõgeva	24	5	45	36	7	3	3	3	0	0	0	3	0	3	2	3
Jõgeva tagamaa	19	21	42	29	3	4	3	0	0	0	0	3	0	0	4	3
Jõgevamaa ääremaa	28	20	41	31	7	6	2	3	0	0	1	1	1	2	3	1
Kuressaare	69	42	28	16	4	2	5	3	0	0	-	-	1	1	3	0
Kuressaare tagamaa	39	46	22	12	2	2	6	3	0	0	124	167	3	2	4	2
Kuressaare ääremaa	49	40	20	12	2	2	3	2	0	0	38	41	1	2	3	0
Kärdla	88	44	39	11	4	5	4	5	0	0	0	0	4	5	4	5
Kärdla tagamaa	65	45	43	11	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Hiiumaa ääremaa	72	47	15	6	0	0	3	5	0	0	0	0	7	0	3	0
Paide	37	27	23	13	3	3	2	5	1	0	0	2	0	2	1	2
Paide tagamaa	34	33	31	10	0	0	0	0	1	1	0	0	9	0	11	0
Järvamaa ääremaa	36	30	19	10	3	1	4	1	0	1	1	2	1	1	6	3
Põlva	22	12	55	30	5	0	2	0	0	0	2	0	0	0	4	0
Põlva tagamaa	24	19	55	41	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Põlvamaa ääremaa	24	18	40	41	3	2	2	2	0	0	1	1	1	0	3	1
Rakvere	48	34	25	14	9	5	2	1	0	1	2	1	2	2	-	-
Rakvere tagamaa	36	33	19	9	13	6	1	3	0	0	2	1	0	0	121	118
Lääne-Virumaa ääremaa	38	33	19	10	9	8	2	1	0	0	1	0	1	2	29	27
Rapla vald	74	59	20	14	0	2	5	4	0	0	2	2	1	3	1	2
Rapla valla tagamaa	70	32	8	16	0	0	0	10	0	1	0	0	0	0	0	0
Raplamaa ääremaa	61	58	18	9	1	3	8	4	0	1	1	1	3	1	3	1
Valga	28	15	28	18	3	5	2	1	0	0	0	1	0	1	1	0
Valga tagamaa	16	9	35	25	0	0	5	0	1	0	0	0	0	0	0	7
Valgamaa ääremaa	27	24	50	34	2	1	2	2	0	0	1	0	1	0	1	1
Viljandi	37	31	29	25	3	3	8	6	-	-	1	2	2	2	4	2
Viljandi tagamaa	27	27	22	20	2	4	2	3	12	16	1	1	0	0	3	1
Viljandimaa ääremaa	27	22	25	11	3	1	5	3	3	3	1	1	2	2	2	2
Võru	32	14	38	31	2	2	3	2	0	0	1	1	1	1	2	1
Võru tagamaa	22	21	26	30	0	0	0	3	0	1	0	0	0	0	3	4
Võrumaa ääremaa	19	12	31	19	2	1	2	2	0	0	0	0	1	0	2	0

Lisa 4. Väljarändekordajad ülikoolilinnade suhtes 1989–2011

	Tallinn 1989–2000	Tallinn 2000–2011	Tartu 1989–2000	Tartu 2000–2011	Ida-Viru keskuslinnad 1989–2000	Ida-Viru keskuslinnad 2000–2011	Pärnu 1989–2000	Pärnu 2000–2011	Viljandi 1989–2000	Viljandi 2000–2011	Kuressaare 1989–2000	Kuressaare 2000–2011	Haapsalu 1989–2000	Haapsalu 2000–2011	Rakvere 1989–2000	Rakvere 2000–2011
Tallinn	-	-	17	20	4	3	5	3	2	1	2	1	2	1	2	1
Tallinna tagamaa	111	151	11	21	1	1	3	2	1	1	1	1	2	1	1	1
Harjumaa ääremaa	95	237	7	22	7	18	2	4	3	2	0	3	1	4	1	3
Tartu	100	137	-	-	6	5	9	5	5	4	3	2	2	1	3	2
Tartu tagamaa	44	60	187	135	3	2	3	2	2	4	1	1	1	0	2	2
Tartumaa ääremaa	68	94	172	179	5	2	6	5	5	3	1	1	2	1	3	1
Pärnu	126	208	30	47	3	3	-	-	4	3	2	1	1	1	1	0
Pärnu tagamaa	55	100	22	37	1	3	104	108	2	2	1	1	1	1	2	1
Pärnumaa ääremaa	106	164	37	59	2	2	111	148	8	7	2	3	3	3	3	2
Ida-Viru keskuslinn	52	166	17	23	-	-	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1
Ida-Viru keskuslinna tagamaa	61	182	28	60	155	150	2	6	0	3	1	0	2	0	7	7
Ida-Virumaa ääremaa	127	248	36	61	63	73	1	5	3	2	1	1	0	0	13	23
Haapsalu	209	298	23	53	7	4	12	12	4	3	2	2	-	-	4	2
Haapsalu tagamaa	67	231	15	30	0	5	12	14	0	0	0	0	138	81	0	0
Läänemaa ääremaa	158	284	29	45	4	0	21	32	2	5	5	5	79	68	2	0
Jõgeva	162	202	107	168	8	9	7	3	7	4	2	0	0	3	5	6
Jõgeva tagamaa	67	164	95	160	3	3	9	4	3	3	4	4	0	0	4	11
Jõgevamaa ääremaa	109	170	100	164	6	6	8	5	6	6	1	2	2	2	5	5
Kuressaare	219	270	42	54	0	2	9	8	2	3	-	-	2	1	2	1
Kuressaare tagamaa	143	194	28	46	0	0	7	8	4	4	154	126	2	0	2	3
Kuressaare ääremaa	158	267	29	63	0	2	11	10	3	4	104	132	4	2	2	2
Kärdla	242	413	38	62	0	0	5	17	0	0	5	6	5	14	0	5
Kärdla tagamaa	152	300	19	56	0	0	9	19	9	0	9	11	19	30	0	0
Hiiumaa ääremaa	177	319	34	51	0	0	3	12	0	0	5	5	11	19	0	5
Paide	230	271	54	72	3	3	15	13	4	7	3	2	3	2	5	4
Paide tagamaa	137	243	40	33	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	10
Järvamaa ääremaa	173	225	49	71	3	2	11	12	8	10	3	1	4	1	7	6
Põlva	134	133	170	197	2	0	12	6	9	3	0	0	0	2	3	0
Põlva tagamaa	51	96	89	150	0	0	4	6	0	4	0	0	0	0	4	0
Põlvamaa ääremaa	73	99	137	200	2	4	7	7	3	4	2	2	1	2	2	1
Rakvere	143	213	36	59	8	9	7	5	5	3	3	0	2	1	-	-
Rakvere tagamaa	90	137	29	44	6	4	2	3	1	3	2	2	2	1	114	101
Lääne-Virumaa ääremaa	127	203	37	54	8	10	3	4	3	4	1	2	2	2	54	58
Rapla vald	173	210	31	45	2	0	10	10	4	4	2	2	3	2	1	3
Rapla valla tagamaa	87	167	14	32	0	0	11	29	11	0	0	0	0	0	0	0
Raplamaa ääremaa	145	239	27	35	2	1	18	27	3	6	2	3	4	4	2	1
Valga	99	176	71	132	6	4	10	9	6	1	0	0	2	2	3	1
Valga tagamaa	41	120	101	143	5	0	5	7	12	14	0	0	0	0	0	0
Valgamaa ääremaa	89	126	108	167	0	1	6	9	8	10	1	1	2	2	2	1
Viljandi	184	207	67	91	4	3	15	19	-	-	2	1	3	1	4	5
Viljandi tagamaa	83	133	52	65	3	0	12	11	122	90	2	3	2	3	2	2
Viljandimaa ääremaa	118	190	70	89	2	1	20	37	74	76	2	2	2	3	3	2
Võru	140	161	104	157	4	1	7	6	5	3	1	0	3	1	2	1
Võru tagamaa	86	93	82	110	5	0	2	3	3	3	3	2	0	0	3	0
Võrumaa ääremaa	75	119	89	158	1	1	5	5	5	6	2	1	1	2	2	2

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Angela Lüll (sünnikuupäev: 10.06.1991),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noorte siseränne Eestis perioodil 1989–2011,“ mille juhendajad on Kadi Mägi ja Kadri Leetmaa,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **18.05.2014**